

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Відділ взаємодії вищої освіти і ринку праці

**Л.ЧЕРВОНА, О.ЖАБЕНКО, В.КОВТУНЕЦЬ, О.ОТИЧ,
Ю.СКИБА, О.ЯРОШЕНКО**

**ПОНЯТТЄВО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АПАРАТ
З ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ:
СЛОВНИК**

ПРЕПРИНТ

КИЇВ 2026

ПОНЯТТЄВО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АПАРАТ З ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ

ВСТУП	5
Акселератор студентських стартапів (University student startup accelerator)	6
Бізнес-освіта (Business education)	6
Валідність освітнього вимірювання (Validity of education measurement)	8
Відкрита програма (Open programme)	8
Валоризація знань (Knowledge valorisation)	8
Готовність до дослідницької діяльності	9
Готовність майбутніх фахівців до інноваційної діяльності (Readiness of future specialists for innovative activities)	10
Дизайн-мислення (Design thinking)	11
Дуальна форма здобуття вищої освіти (Dual form of higher education)	11
Еволюція університетів (Evolution of universities)	12
Екосистема студентського підприємництва (Student entrepreneurial ecosystem)	14
Електронне навчання (E-learning)	15
Знання (Knowledge)	15
Зовнішнє незалежне оцінювання (External independent measurement)	16
Інклюзивна інфраструктура університету (Inclusive university infrastructure)	16
Інкубатор студентських стартапів (University student startup incubator)	18
Інновації в освіті (Innovation in education)	19
Інноваційна взаємодія (Innovative interaction)	19
Інноваційна інфраструктура університету (Innovative university infrastructure)	21
Інноваційна екосистема закладу вищої освіти (Innovative ecosystem of a higher education institution)	22
Інноваційна програма (Innovative programme)	22
Інноваційна продукція (Innovative products)	23
Інноваційний потенціал (Innovative potential)	24
Інноваційний продукт (Innovative product)	24
Інноваційний проєкт (Innovative project)	25
Інноваційний процес (Innovation process)	26
Інноваційне навчання (Innovative learning)	27
Інституційна форма здобуття вищої освіти (Institutional form of obtaining higher education)	27
Інтелектуальна власність (Intellectual property)	28

Інтелектуальний продукт (Intelligent product)	29
Кваліфікаційний центр (Qualifications centre)	29
Кваліфікація (Qualification)	30
Людський капітал (Human capital)	31
Механізм розвитку інноваційної інфраструктури університету (Mechanism of developing the university's innovative infrastructure)	31
Моделі дуальної форми здобуття вищої освіти (Models of dual form of higher education)	32
Навчання на основі питань (Question-based learning)	33
Надійність освітнього вимірювання (reliability of education measurement)	34
Наукова школа	34
Наукова школа Ніни Миколаївни Буринської	35
Освіта з підприємництва (Entrepreneurship education)	36
Освітнє вимірювання (Education measurement)	37
Освітні інновації (Educational innovations)	37
Основні принципи здобуття вищої освіти у дуальній формі (Basic principles of obtaining higher education in a dual form)	37
Педагогічна інноватика (Pedagogical innovation)	38
Педагогічні інновації (Pedagogical innovation)	39
Принципи навчання за дуальною формою здобуття вищої освіти (Principles of dual higher education studies)	39
Рамка кваліфікацій (Qualifications framework)	40
Регульована професійна кваліфікація (регульована професія) (Regulated professional qualification)	40
Результати навчання (Learning outcomes)	41
Система керування контентом (Content management system)	41
Система управління навчанням (Learning management system)	42
Спіральні моделі інновацій (Spiral models of innovation)	42
Справедливість освітнього вимірювання (Fairness of education measurement)	44
Студентське підприємництво (Student entrepreneurship)	44
Студентський стартап (Student startup)	45
Трикутник партнерства суб'єктів дуального навчання (Triangle of partnership of dual education entities)	46
Уміння і навички (Skills)	47
Університет 3.0, ...	48
Університет 4.0	50
Університетський інкубатор (University-based incubator)	51

Університетський інноваційний хаб (University innovation hub).....	52
Університетський офіс трансферу технологій (University technology trransfer office).....	52
Університетський технологічний парк (University technology park)	53
Управління інноваційною діяльністю (Innovation management).....	53
Управління інтелектуальною власністю (Intellectual property management)	54
Управління інфраструктурою (Governance of infrastructure)	55

ВСТУП

Інноваційна діяльність є ключовим стратегічним орієнтиром трансформації сучасного університету, перетворюючи його на потужний суб'єкт економіки знань та драйвер технологічного прогресу. В умовах повоєнного відновлення України розвиток інноваційного потенціалу університетів стає критично важливим для забезпечення конкурентоспроможності держави, її цифрового переходу та розбудови високотехнологічної економіки. Університети мають стати центрами генерації проривних ідей, трансферу технологій та створення стартап-екосистем, що забезпечуватимуть стійкість та інноваційний прорив країни.

Під час розроблення дефініцій автори спирались на міжнародні стандарти (зокрема Керівництво Осло та Керівництво Фраскати), аналітичні доповіді Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO), документи Європейської комісії щодо розвитку Європейського дослідницького простору (ERA), вітчизняну нормативно-правову базу у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності, а також результати сучасних міждисциплінарних досліджень. Представлена у цьому препринті термінологія має на меті систематизувати поняттєво-термінологічний апарат, що використовується в управлінні інноваціями, комерціалізації наукових результатів та взаємодії університетів із бізнесом і державою.

Систематизація поняттєво-термінологічного апарату та формування єдиного дискурсу сприятимуть поглибленню наукових розвідок у галузі інноваційного менеджменту, стануть методичним підґрунтям для розроблення ефективних інституційних стратегій, впровадження моделі «Потрійної спіралі» (Triple Helix) та ухвалення управлінських рішень, що базуються на даних. Чітке визначення термінів сприятиме глибшій інтеграції української науки та освіти до Європейського дослідницького простору та підвищенню ефективності участі у міжнародних грантових програмах, таких як Horizon Europe.

Автори щиро сподіваються, що опанування поняттєво-термінологічним апаратом з інноваційної діяльності допоможе українським університетам посилити свою роль у національній інноваційній системі, ефективно впроваджувати кращі світові практики трансферу технологій та створювати середовище, що стимулює творчість, підприємництво і перетворення академічних знань у реальні суспільні та економічні цінності.

Акселератор студентських стартапів (University student startup accelerator): Спеціалізована програма інтенсивної підтримки студентських стартапів, що функціонує при закладі вищої освіти або у партнерстві з ним та спрямована на прискорення розвитку інноваційних проєктів студентів шляхом надання менторства, навчання, консультацій, доступу до ресурсів, мереж партнерів та потенційних інвесторів.

Акселератор студентських стартапів забезпечує комплексний супровід студентських команд на ранніх етапах розвитку проєкту - від формування ідеї та перевірки бізнес-моделі до створення мінімально життєздатного продукту (MVP), підготовки до виходу на ринок і залучення фінансування.

На відміну від бізнес-інкубатора, який орієнтований на тривалу підтримку, акселератор студентських стартапів зазвичай реалізується у форматі короткострокової інтенсивної програми з чітко визначеними етапами, дедлайнами та фінальним представленням проєктів (demo day).

Для акселератора студентських стартапів характерні:

- конкурсний відбір учасників;
- робота в межах визначеного часу (від кількох тижнів до кількох місяців);
- наставництво з боку підприємців, викладачів, експертів і потенційних інвесторів;
- проведення тренінгів з бізнес-моделювання, маркетингу, фінансів, юридичних аспектів та пітчінгу;
- допомога у створенні MVP та перевірці ринкового попиту;
- доступ до мережі партнерів, грантів, інвесторів і стартап-екосистеми університету.

Список використаних джерел:

1. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV: станом на 1 січн. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
2. Miller, P., & Bound, K. (2011). The Startup Factories: The Rise of Accelerator Programmes to Support New Technology Ventures. NESTA. URL: <https://www.nesta.org.uk/report/the-startup-factories/>.
3. TechTarget. What is a startup accelerator? [Electronic resource]. URL: <https://www.techtarget.com/searchcio/definition/startup-accelerator> (date of access: 03.04.2026).
4. European Innovation Council. EIC Accelerator [Electronic resource]. URL: https://eic.ec.europa.eu/eic-funding-opportunities/eic-accelerator-0_en (date of access: 03.04.2026).

Л.М. Червона

Бізнес-освіта (Business education): 1) *галузь освіти*, за якою здійснюється підготовка фахівців у сфері підприємницької, комерційної чи іншої ініціативної економічної діяльності; 2) *процес і результат* набуття особою бізнес-компетентностей та формування в неї підприємницької культури й навичок управління бізнесом; 3) *система освітніх закладів*, що здійснюють підготовку та підвищення кваліфікації фахівців у сфері бізнесу.

Метою бізнес-освіти є формування у фахівців у сфері бізнесу і підприємництва здатності ухвалювати ефективні рішення, оптимізувати бізнес-процеси, використовуючи наявні ресурси й залучені інвестиції, досягати високих результатів і випереджати конкурентів протягом довгострокового періоду.

Види бізнес-освіти:

1. Формальна – університетська бізнес-освіта:

- бакалаврські та магістерські освітні програми у галузі знань 04 «Бізнес, адміністрування та право»;
- університетські бізнес-школи, які функціонують як факультети університетів (наприклад, Києво-Могилянська бізнес-школа) або як відокремлені структурні підрозділи ЗВО (наприклад, Бізнес-школа Львівського інституту менеджменту).

2. Неформальна – неуніверситетські освітні програми і курси підвищення кваліфікації:

- MBA (Master of Business Administration) – освітня програма післявузівської спеціалізованої професійної підготовки менеджерів у сфері бізнесу, що має практичне спрямування й орієнтована

на розвиток їхнього професійного досвіду, управлінських навичок і розширення мережі професійних зв'язків;

- неакадемічні бізнес-школи, основою діяльності яких є обмін знаннями між досвідченими практиками, академічною спільнотою та бізнесменами-початківцями. Вони можуть бути як державними, так і приватними, створюватись на базі системи державних послуг ДІЯ ([Національна онлайн-школа для підприємців](#)). Назви таких шкіл можуть утворюватись за регіонами походження ([Львівська школа керівників бізнесу](#)), галузями бізнесу ([Школа управління меблевим бізнесом](#)), засновниками ([Школа бізнесу Нова пошта](#), Бізнес-школа Анатолія Соловйова) тощо;
- навчальні курси та сертифікації – інтенсивні навчальні програми і проекти, що дозволяють фахівцям отримати нові знання і покращити свої навички за короткий термін;
- корпоративна бізнес-освіта – оф-лайн, он-лайн та змішане навчання керівників і персоналу бізнес-організацій, спрямоване на здобуття ними мікрокваліфікацій у сфері бізнесу;
- спеціалізовані програми та акселератори – інтенсивні курси, тренінги, майстер-класи, кейс-стаді реальних компаній, ділові симуляції, де фокус зміщується на практичні аспекти, а до викладання залучаються практики-менеджери, які діляться з учасниками своїм практичним досвідом і розвивають їхні бізнес-навички;
- державні програми – Центр підтримки підприємництва «Дія.Бізнес».

3. Інформальна – самоосвіта у сфері бізнесу та підприємництва.

Бізнес-освіта спрямована на оволодіння фахівцями навичками аналізу процесів і подій у сфері бізнесу, прогнозування їх розгортання; розуміння тенденцій на ринку товарів і послуг; виявлення і впливу на потреби клієнтів та конкурентів; розвиток підприємницьких компетентностей, лідерських якостей, фінансової грамотності, критичного мислення, а також інших навичок, необхідних для започаткування власного бізнесу, ефективної роботи й кар'єрного зростання у великих компаніях. Основним критерієм якості бізнес-освіти є практична корисність (попит на фахівців) та створювана додаткова вартість (результати діяльності випускників).

Найкращими університетами світу, які надають бізнес-освіту найвищої якості й очолюють світові рейтинги (QS, Financial Times, The Economist), визнано: Harvard Business School (США), Stanford Graduate School of Business (США), INSEAD (Франція/Сінгапур/OAE/США), London Business School (Велика Британія), Wharton School, University of Pennsylvania (США), HEC School of Management Paris (Франція), University of Chicago Booth School of Business (США), IE Business School (Іспанія), ESADE Business School (Іспанія), University of Cambridge, Judge Business School (Велика Британія). Ці заклади поєднують високий академізм у викладанні з інноваційністю змісту й забезпечують студентам унікальні можливості для залучення до підприємницької діяльності, починаючи від власних стартап-інкубаторів й завершуючи участю у міжнародних проектах та обмінах.

Механізм бізнес-освіти – «конкурентоспроможна особистість – конкурентоздатна освіта – конкурентоздатна економіка» – є особливо актуальним для сучасної України, оскільки він дає можливість перейти нашій державі з ресурсного рівня економіки на високотехнологічний.

Дивись також: *спіральні моделі інновацій; інноваційна взаємодія; еволюція університетів; університет 3.0; університет 4.0.*

Список використаних джерел:

1. Вагонова О.Г., Горпинич О.В., Шаповал В.А. Бізнес-освіта як чинник імплементації економіки знань. *Economics Bulletin*. 2017. № 3. С. 142-154. https://ev.nmu.org.ua/docs/2017/3/EV20173_142-154.pdf.
2. Краснов О. Розвиток бізнес-освіти в Україні (1991-2025 рр.): андрагогічний підхід. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2025. 1(56), 96–100. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.56.96-100>.
3. Опацька С.В. Розвиток бізнес-освіти в Україні в умовах трансформації економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук. Львів, 2002. 19 с.
4. Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої та фахової передвищої освіти. *Постанова КМУ від 29.04. 2015 № 266 (в редакції Постанови КМУ від 30.08. 2024 № 1021)*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text>. 6. [Типи та види бізнес-освіти в Україні - Гільдія змін. Гільдія змін. 2026. 01.10.](#)

https://www.guildofchange.org/post/business_education?gad_source=1&gad_campaignid=20972131124&gbraid=0AAAAAqPq_QwzWLkPVtskI6oKXXLZ1xRuX&gclid=CjwKCAiAmePKBhAfEiwAU3Ko3N8zGbTE2VxjJ1nG5Jo24CDUssKNErKJGxq-Lp-gKgRRj4XAVh9fXBoc1jIQAvD_BwE

О.М. Отич

Валідність освітнього вимірювання (Validity of education measurement) – це загалом означає відповідність вимірювання поставленій меті.

Розглядають кілька видів валідності: змістову, прогностичну, конструктивну тощо [1,2].

Для критеріального і рейтингового оцінювання важлива змістова валідність. Вона означає відповідність змісту оцінювання відповідному обсягу результатів навчання (можуть визначатися освітніми програмами, стандартами освіти, професійними стандартами тощо).

Для рейтингового оцінювання, яке проводиться з метод відбору кращих до навчання чи до роботи на вакантній посаді, важливим є прогностична валідність, що визначає здатність результатів оцінювання передбачити успішність подальшого навчання чи подальшої роботи.

Прогностична валідність часто розраховується як коефіцієнт кореляції між результатом оцінювання та показниками успішності подальшого навчання чи роботи.

В [3] запропоновано математичну модель змістової валідності оцінювань.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук Ю.О. Теорія освітніх вимірювань. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. – 200 с. <https://www.oecd.org/en/topics/human-capital-and-educational-policies.htm> 1
2. Educational Measurement. Fifth edition. Edited by Linda L. Cook and Mary J. Pitoniak. Published in the United States of America by Oxford University Press, United States of America. © National Council on Measurement in Education. 2025/ <https://ncme.org/document/educational-measurement-fifth-edition/>
3. Kovtunets V. [Mathematical Model of Criterion Assessment](#) Modeling, Control and Information Technologies.2019. (Rivne). p. 145-149. <https://mcitdoc.org.ua/index.php/ITConf/en/article/view/95>

В.В. Ковтунець

Відкрита програма (Open programme) – це гнучка освітня програма, яка дозволяє здобувачам вищої освіти планувати свою освіту, вибираючи курси або модулі з різних галузей знань. Відкриті програми часто розроблені для сприяння навчанню протягом життя та відкритій освіті, пропонуючи здобувачам вищої освіти доступ до контенту через гнучкі формати, часто використовуючи цифрові платформи та відкриті ресурси.

Список використаних джерел:

1. The European Digital Education Hub (EDEH) . Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2025. URL: <file:///D:/Users/We/Desktop/glossary-NC0125031ENN.pdf>

Ю.А. Скиба

Валоризація знань (Knowledge valorisation): Процес створення суспільної та економічної цінності на основі наукових знань, результатів досліджень та інноваційних ідей шляхом їх трансформації у стійкі продукти, послуги, управлінські рішення або соціальні практики. У контексті вищої освіти валоризація знань розглядається як стратегічний механізм реалізації інноваційного потенціалу студентів та вчених, що виходить за межі класичного трансферу технологій і охоплює всі форми взаємодії університету з громадою та бізнесом.

Основними каналами валоризації знань в університетському середовищі є:

- Академічне підприємництво: створення студентами та викладачами спін-оффів та стартапів на основі університетських розробок;
- Інтелектуальна власність: ліцензування патентів та авторських прав промисловим партнерам;

- Спільні дослідження: виконання наукових проєктів на замовлення бізнесу або державних структур;
- Мобільність талантів: перенесення знань через працевлаштування випускників-інноваторів у високотехнологічних галузях економіки;
- Залучення громадян (Citizen Engagement): використання наукових знань для вирішення екологічних, соціальних та культурних проблем регіону.

Впровадження політики валоризації знань в університеті сприяє формуванню відкритої інноваційної екосистеми, де студенти стають активними суб'єктами економічного розвитку, а результати їхньої інноваційної діяльності отримують реальне практичне застосування.

Дивись також: *відкриті інновації; університетський офіс трансферу технологій; студентське підприємництво.*

Список використаних джерел:

1. Report highlights the benefits of knowledge valorisation in higher education / European Commission ; European Education Area. 2024. URL: <https://education.ec.europa.eu/news/report-highlights-the-benefits-of-knowledge-valorisation-in-higher-education>.
2. EU valorisation policy / European Commission ; Research and Innovation. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/research-area/industrial-research-and-innovation/eu-valorisation-policy_en

Л.М. Червона

Готовність до дослідницької діяльності – якісна характеристика особистості, яка полягає в умотивованості на проведення наукових досліджень, достатності знань з методології науки та досліджуваної наукової галузі, наявності умінь організації і проведення наукового експерименту та представлення його результатів, усвідомленості соціальної цінності дослідницької діяльності. Відповідно з цим структуру готовності особистості до дослідницької діяльності представляють мотиваційний, когнітивний, процесуальний і ціннісний компоненти, які перебувають в єдності і взаємозв'язку. Готовність до дослідницької діяльності є не вродженою, а набутою особистісною якістю, розвиток якої має наукове і професійне значення.

Формування готовності до дослідницької діяльності відбувається під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників. Цей процес пролонгований у часі, тому до встановлення його результатів доцільно застосовувати рівневий підхід. Здебільшого виділяють від трьох до п'яти рівнів. П'ятирівнева характеристика готовності до дослідницької діяльності як якості, що формується упродовж різних видів освіти і професійної діяльності, може досягати елементарного, початкового, достатнього, продуктивного і творчого рівнів сформованості. Вони відрізняються ступенем наукової новизни і практичної значущості досягнутих результатів. Елементарний рівень готовності до дослідницької діяльності є результатом успішної підготовки до цього виду діяльності здобувачів середньої і вищої освіти (початковий і бакалаврський рівні), початковий – магістрів, достатній – аспірантів, конструктивний – докторантів, доцентів, професорів. Творчого рівня готовність до дослідницької діяльності досягає у наукових і науково-педагогічних працівників, котрі є засновниками наукових шкіл.

З психологічної точки зору готовність до дослідницької діяльності – це активно-дійовий стан особистості, установка на певну поведінку, мобілізованість сил на виконання поставлених дослідницьких завдань. Психологічними передумовами формування готовності до дослідницької діяльності є її розуміння, усвідомлення відповідальності, бажання досягти успіху.

Список використаних джерел:

1. Готовність. Психологічний словник / Авт.-уклад. В.В.Синявський, О.П.Сергеєнкова/ За ред. Н.А.Побірченко. С 63-64. http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf%20.
2. Теоретичні засади науково-дослідницької діяльності суб'єктів освітнього процесу університетів : практичний посібник / Авторський колектив : В. Майборода, О. Ярошенко,. Скиба ; за ред. О. Ярошенко. – Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2015. – 174 с / <https://ihed.org.ua/wp->

3. Ярошенко О. Технологія розвитку дослідницької компетентності науково-педагогічних працівників / О. Ярошенко // Університети і лідерство. - 2019. - № 2. - С. 14-24. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/univlead_2019_2_4

О.Г. Ярошенко

Готовність майбутніх фахівців до інноваційної діяльності (Readiness of future specialists for innovative activities). Готовність майбутнього фахівця до інноваційної діяльності є його особистісним набутком, сформованим у процесі усіх видів освітньої діяльності. За природою і сутністю готовність майбутнього фахівця до інноваційної діяльності – це симбіоз мотивів, знань, умінь і цінностей, які сукупно забезпечують включення людини в активну інноваційну діяльність. У структурі готовності майбутнього фахівця до інноваційної діяльності розрізняють мотиваційний, когнітивний і процесуальний компоненти. Мотиваційний компонент готовності майбутнього фахівця до інноваційної діяльності характеризується полімотивованістю спонук, що викликають бажання вивчати, використовувати та створювати інновації, які змінюють або суттєво поліпшують виробничий процес чийого продукцію. Мотивами можуть бути усвідомлення значущості інноваційної діяльності у виробничій сфері, прагнення до професійного зростання завдяки інноваційній діяльності, інтерес до інновацій, потреба у визнанні колективом, переконаність в тому, що інноваційна діяльність є невід’ємною частиною професійної діяльності, бажання самостійно та творчо вирішувати професійні обов’язки, актуалізувати наявні знання та формувати нові здатності. У загальному сенсі когнітивний компонент – це стійка система знань про нові наукові та новаторські підходи, що розкривають суть, структуру і види інноваційної професійної діяльності за обраним фахом. До їх складу входять обізнаність з нормативно-правовими документами, що окреслюють інноваційну діяльність, діями, умовами та етапами інноваційної діяльності, життєвим циклом інновацій, видами інновацій, сутнісною стороною інновацій, рівнем їх новизни, способами практичної реалізації; моральними і матеріальними перевагами діяльності з використанням інновацій, прикладами промислового розвитку на інноваційній основі, результатами упровадження у виробничий процес інноваційних технологій, розробок, проектів тощо. Обсяг і повнота перелічених знань визначають рівень поінформованості майбутнього фахівця про інноваційні технології з метою вибору оптимальних способів розв’язання професійних завдань із застосуванням інновацій.

Процесуальний компонент утворений з умінь: аналізувати інноваційні програми і проекти; інфраструктуру виробництва і підприємництва; виробниче обладнання та процеси задля визначення їх відповідності науково-технічному прогресу; порівнювати інновації з метою обрання оптимальної на даному етапі професійної діяльності для імплементації у виробничий процес; здатність оцінити новизну і значущість інновації та прийняти в разі необхідності рішення про її впровадження, обґрунтовувати доцільність інноваційних змін під впливом інноваційної діяльності. Зазначені уміння дають змогу активно включатися в інноваційну діяльність за обраним фахом.

Таким чином готовність майбутніх фахівців до інноваційної діяльності – це усвідомлена потреба виконувати інноваційну діяльність, підкріплена знаннями й уміннями здійснювати її професійно та якісно. Як особистісна якість, вона сприяє саморозвитку фахівця, досягненню ним високого рівня професійної компетентності, кар’єрному зростанню та потребує рефлексії й самоаналізу власної інноваційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бурчак, Л. В. Модель системи формування інноваційної компетентності майбутніх учителів біології / Л. В. Бурчак // Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, Укр. держ. ун-т імені Михайла Драгоманова. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2024. – Вип. 97. – С. 44-49.
2. Психологічний словник / авт.-уклад. В.В. Синявський, О.П. Сергєєнкова ; ред. Н.А. Побірченко. Київ : Науковий світ, 2007 С. 63.

URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf

3. Ярошенко О. Сутність готовності майбутніх фахівців до інноваційної діяльності в умовах повоєнного відновлення країни/ Теоретичні засади розвитку інноваційної діяльності університетів у контексті стійкого

4. розвитку : монографія / Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич, Л. Червона О. Ярошенко; за ред. Ю. Скиби. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2025. С. 79 – 91.

https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2026/02/Teor.zasady-innovats.diyaln.univers_monogr_IVO-2025-127p.pdf

О.Г. Ярошенко

Дизайн-мислення (Design thinking). Людиноорієнтований підхід до вирішення проблем з прагненням до інновацій. Він включає процес, навички та спосіб мислення. Процес включає чотири фази: 1) дослідження проблемного простору, 2) співчуття, 3) мозковий штурм та 4) цикли прототипування. Після того, як проблемний простір зрозумілий через дослідження та аналіз поточних та минулих рішень, дизайн-мислення співпереживає користувачам. Тут дизайнери прагнуть розвинути глибше розуміння кінцевих користувачів та їхніх потреб, що виходить за рамки початкових припущень. Потім дизайнери переходять від широкого спектру варіантів, що були розглянуті в результаті мозкового штурму, до вузького вибору потенційних рішень для розробки прототипів, тестування та вдосконалення. Цей інтерактивний процес добре підходить для нечітко визначених або невідомих проблем.

Список використаних джерел:

1. OECD Learning Compass 2030 - Glossary. URL:

<https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/about/projects/edu/education-2040/publications/OECD%20Learning%20Compass%202030%20-%20Glossary.pdf>

2. Теоретичні засади розвитку інноваційної діяльності університетів у контексті стійкого розвитку : монографія / Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич, Л. Червона О. Ярошенко; за ред. Ю. Скиби. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2025. 127 с. URL:

https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2026/02/Teor.zasady-innovats.diyaln.univers_monogr_IVO-2025-127p.pdf

Ю.А. Скиба

Дуальна форма здобуття вищої освіти (Dual form of higher education) - Законами України «Про вищу освіту» та «Про освіту» дуальну форму здобуття вищої освіти визнано однією з форм здобуття освіти, її відмінність від інституційної форми полягає у поєднанні навчання у закладах освіти (в інших суб'єктів освітньої діяльності) з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації.

«Дуальна форма здобуття вищої освіти - це спосіб здобуття освіти здобувачами денної форми, що передбачає навчання на робочому місці на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації обсягом від 25 відсотків до 60 відсотків загального обсягу освітньої програми на основі договору. Навчання на робочому місці передбачає виконання посадових обов'язків відповідно до трудового договору»

Дуальна освіта здійснюється на підставі договору між закладом вищої освіти та роботодавцем (підприємством, установою, організацією тощо)» [Стаття 49. Про вищу освіту].

Наявність двох середовищ дуального навчання – академічного і виробничого, забезпечує збалансованість теоретичної і практичної підготовки здобувачів освіти, навчання у закладі вищої освіти стає максимально наближеним до потреб практики.

Дуальна форма здобуття вищої освіти результативна на інституційному, особистісному, підприємницькому рівнях. – ЗВО поліпшують якість надання освітніх послуг, здобувачі вищої освіти набувають досвід роботи за обраним фахом, роботодавці мають змогу поповнювати кадровий потенціал добре підготовленими працівниками з вищою освітою.

Упровадження дуальної форми здобуття вищої освіти потребує вирішення низки організаційних, управлінських, дидактичних питань

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту: Закон України від 18 груд. 2019 р. №392-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти. Наказ МОН України від 13.04.2023. № 426. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0929-23#Text>
3. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 №660-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text>

О.Г. Ярошенко

Еволюція університетів (Evolution of universities): Процес поступових і незворотних структурних, функціональних та організаційних змін у діяльності університетів упродовж їх історичного розвитку, які залежать від соціокультурних трансформацій суспільства і водночас детермінують вплив університетів на їх динаміку.

Еволюція університетів відбувалася одночасно зі зміною типів суспільства і освіти під впливом промислових/технологічних революцій, які спричинили перетворення університетів із закладів вищої освіти, основною метою яких було здійснення трансферу знань, на екологічні ЗВО, орієнтовані на зовнішній світ і глибоко пов'язані з промисловістю, громадянським суспільством та середовищем економіки знань (екологічним, соціальним, цифровим тощо).

В еволюції університетів на сьогодні виокремлюється 5 етапів, пов'язаних з різними типами цих закладів, починаючи від університетів 1.0 – до університетів 5.0

Університет 1.0 – центр елітарної вищої освіти, що здійснює трансфер знань

Тип «Університет 1.0» характерний для класичної освіти, що сформувалася під впливом Першої промислової революції й реалізувалася як процес суб'єкт-об'єктної взаємодії учасників освітньої діяльності. Орієнтований на пошук еталонного знання та універсальних способів його реалізації, тому за своєю сутністю він був суто освітнім (teaching).

Виникнення цього типу університету детермінувалося соціальною потребою формування освіченої еліти суспільства шляхом залучення її до загальнолюдської культури і надання їй універсальних знань.

Університет 2.0 – дослідницький заклад вищої освіти, центр науково-технічного прогресу

Зростання наукоємності вищої освіти внаслідок Другої промислової революції актуалізувало упровадження навчання через дослідження, що зумовило виникнення дослідницького університету – елітарного закладу вищої освіти, що функціонує на засадах поєднання освіти (Bildung) і чистої науки (Wissenschaft).

Фундаментальною основою розбудови дослідницького університету став ідеал самокерованої науки та поєднання викладання з науковим дослідженням (Forschung und Lehre).

Варіантами моделі університету 2.0. є «інтелектуальний університет» Дж. Г. Ньюмена, «університет культури» Х. Ортеги-і-Гассета та «університет як дослідницький і навчальний заклад, царство освіти, життя, що базується на спілкуванні, космос наук» К. Ясперса.

Сьогодні уряди розвинених країн світу розглядають дослідницькі університети як інструмент підтримки національних і регіональних економік, оскільки саме в університетах відбувається формування й розвиток нових ідей, проведення досліджень, що приводять до створення нових продуктів і послуг.

Університет 3.0 – підприємницький університет, корпоративний суб'єкт економіки знань

Третя промислова революція детермінувала перехід від індустріального суспільства до постіндустріального. Це актуалізувало необхідність утвердження економіки знань, у рамках якої вища освіта і наука створюють фундамент для забезпечення стійкого розвитку економіки і виробництва. Внаслідок цього сформувався соціальний запит на прикладні дослідження та

інноваційні проєкти й відбувся перехід від соціально орієнтованої моделі вищої освіти (Social Model of Higher Education) – до ринково орієнтованої (Market-Driven Model of Higher Education).

Новим осердям та рушієм соціально-економічної динаміки стали Університети 3.0, або підприємницькі (entrepreneurial) університети – інноваційні освітньо-наукові установи, що функціонують на засадах академічного підприємництва, характеризуються перенесенням академічних і наукових знань до практичних галузей економіки й суспільства загалом, втіленням їх в інноваційному продукті чи послугі, їх комерціалізацією, пошуком зовнішнього недержавного фінансування на засадах діалогу з бізнесом, державою і громадянським суспільством.

Університет 4.0 – відкритий університет, елемент глобальної інноваційної екосистеми

Цей тип університетів виник як наслідок Четвертої технологічної революції та становлення Індустрії 4.0 (цифрової), що зумовлює розбудову суспільства знань. Соціальною місією Університету 4.0 стає вироблення нового знання та інновацій як реальної продуктивної сили, спроможної вирішувати не лише проблеми певних галузей виробництва, але й проблеми глобального характеру, зокрема, стійкого розвитку, екологічної й глобальної безпеки. Це спричинює набуття Університетом 4.0 статусу провідного соціального інституту, центру інтегративної освітньо-творчої діяльності, що об'єднує інновації в усіх сферах соціально-культурного й економічного розвитку в нову продуктивну цілісність і здійснює підготовку когнітивних працівників (knowledge workers), які працюють зі знаннями та інформацією.

За своєю сутністю Університет 4,0 є відкритим і функціонує у певній інформаційній мережі. Центральне місце в його інфраструктурі відводиться комунікаціям із використанням адаптивних технологій та єдиного цифрового простору. Це вже сьогодні дозволяє студенту, використовуючи сучасні гаджети, здійснювати навчання з будь-якого місця, а не обов'язково в навчальній аудиторії.

Університет 5.0 – біоцифровий університет з індивідуалізованим навчанням

П'ята технологічна революція і становлення Індустрії 5.0 (біоцифрової) зумовляють, за прогнозами сучасних вчених, появу Університету 5,0, що функціонуватиме за законами біокібернетики. Соціальною місією такого університету стане спрямування виробленого знання та інновацій на створення індивідуальних освітніх траєкторій для здобувачів вищої освіти. Тому, якщо в Університеті 4.0 головна роль відводиться відкритій освіті для всезагального блага, то в Університеті 5.0 – індивідуалізованій освіті для блага людини у контексті цілей стійкого розвитку.

Згідно з передбаченням японського вченого-футуролога Мітію Каку, у суспільстві знань освіта стане індивідуальною справою кожного і буде здійснюватися без педагога, за принципом «тільки ти і комп'ютер». За таких умов студент виявиться реальним суб'єктом своєї освітньої діяльності: він визначатиме зміст, обсяг, рівень складності навчального матеріалу, терміни навчання, пристосовуючи їх до своїх освітніх і життєвих запитів та приводячи у відповідність із власним рівнем домагань, можливостей і потреб. Отже, студенти стануть більш автономними, будуть брати на себе повну відповідальність за своє навчання, усвідомлювати, які саме знання їм потрібні на близьку й далеку перспективи і таким чином реально проєктуватимуть свої освітні траєкторії, не очікуючи контролю ззовні, а головною формою навчання стане самоконструювання за допомогою інструментів освітнього дизайну та інтелектуальних машин.

Адаптація цифрових додатків (скриптів) під потреби здобувачів освіти, упровадження в освітню практику штучного інтелекту, нейроінтерфейсу, нейрочипів, технології блокчейну та інших біоцифрових технологій приведе до витіснення класичних освітніх програм та лінійного способу передачі інформації. Водночас це зумовить зростання індивідуалізації і трансдисциплінарності у вищій освіті й дозволить врахувати цілі усіх стейкхолдерів підготовки якісних кадрів – бізнесу, науки, суспільства та самого здобувача.

Отже, кожен новий етап еволюції університетів зумовлюється промисловими революціями, що докорінно змінюють і прискорюють хід суспільного прогресу, й характеризується розширенням та ускладненням взаємодії між учасниками інноваційної взаємодії за кількісними та якісними параметрами, що й знаходить відображення у кожному новому типі університету.

Дивись також: *спіральні моделі інновацій; університет 3.0; університет 4.0; інноваційна взаємодія; бізнес-освіта.*

Список використаних джерел:

1. Ідея Університету: Антологія. упоряд.: М. Зубрицька, Н. Бабалик ; відп. ред. М. Зубрицька. Львів: Літопис. 2002. 304 с. https://chtyvo.org.ua/authors/Antolohiia/Ideia_Universytetu_Antolohiia/.
2. Barnett R. Understanding the University: Institution, Idea, Possibilities. *Taylor & Francis Group*. London- New York. 2016. 230 p. ISBN 9781138934054. DOI-10.4324/9781315678245 https://www.researchgate.net/publication/287995216_Understanding_the_University_Institution_Idea_Possibilities.
3. Towards a 2030 vision on the future of universities in Europe. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation. 2020. 198 p. <https://data.europa.eu/doi/10.2777/510530>.
4. Отич О. Європейські моделі і провідний досвід взаємодії університетів з іншими суб'єктами інноваційної діяльності у контексті стійкого розвитку. *Теоретичні засади розвитку інноваційної діяльності університетів у контексті стійкого розвитку* : монографія / Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич, Л. Червона О. Ярошенко; за ред. Ю. Скиби. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2025. 127 с. С. 18-38. ISBN 978-617-7486-53-3. DOI <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-53-3-2025>.

О.М. Отич

Екосистема студентського підприємництва (Student entrepreneurial ecosystem): це динамічна мережа взаємопов'язаних суб'єктів, ресурсів та інституцій у межах (та поза межами) закладу вищої освіти, що спільно сприяють виявленню, підтримці та реалізації підприємницького потенціалу студентської молоді. Вона охоплює як формальні структури (інкубатори, акселератори), так і неформальні зв'язки, культуру та менторські мережі, що стимулюють перетворення студентських ідей у життєздатні інноваційні проекти або соціальні ініціативи.

Концепція екосистеми базується на синергії між академічним середовищем та реальним сектором економіки. В умовах повоєнного відновлення України та переходу до Індустрії 5.0, ключовими елементами такої екосистеми є:

- Інституційна підтримка та культура: наявність університетської стратегії, яка заохочує ризик, креативність та визнає підприємницьку активність як частину освітнього процесу (зокрема через механізм «стартап як диплом»).
- Ресурсна база та інфраструктура: доступ студентів до сучасних локацій для прототипування (FabLabs, майстерні), коворкінгів, а також до внутрішніх університетських фондів чи мікрогрантів.
- Освітньо-акселераційний контур: поєднання інтенсивних короткострокових форматів (хакатони, ідеотони) з довгостроковими програмами інкубації, що забезпечують супровід проекту від ідеї до виходу на ринок.
- Менторська мережа та нетворкінг: активне залучення успішних підприємців, випускників (alumni) та галузевих експертів до консультування студентських команд.
- Зовнішня інтеграція: взаємодія з венчурними фондами, бізнес-ангелами, державними інституціями (наприклад, Українським фондом стартапів) та міжнародними донорами для масштабування рішень.

Екосистема студентського підприємництва функціонує як «живий організм», де головним результатом є не лише кількість створених компаній, а й формування покоління підприємницьких лідерів, здатних до інноваційного відновлення країни.

Дивись також: *підприємницький університет; студентське підприємництво; університетський інкубатор.*

Список використаних джерел:

1. EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework : official website of the Joint Research Centre (JRC) of the European Commission. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/entrecomp-entrepreneurship-competence-framework_en
2. The role of universities in regional innovation ecosystems : EUA Council for Doctoral Education (EUA-CDE) report / European University Association. Brussels, 2019. 42 p. URL: <https://www.eua.eu/publications/reports/the-role-of-universities-in-regional-innovation-ecosystems.html>

Електронне навчання (E-learning) – це освітній підхід, який використовує інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для надання освітнього контенту та ресурсів через онлайн-платформи. На відміну від традиційної освіти, електронне навчання дозволяє здобувачам вищої освіти отримувати доступ до навчальних матеріалів, брати участь у заходах та брати участь в освітній взаємодії за допомогою електронних пристроїв, таких як комп'ютери, мобільні телефони та навіть віртуальна або доповнена реальність (VR, AR). В останні роки електронне навчання пережило вражаючий сплеск, зумовлений кількома факторами, такими як цифровізація суспільства та зростаючий попит на адаптивне та легкодоступне навчання, серед інших. Це явище не лише свідчить про зміну способів передачі та отримання знань, але й є ефективною відповіддю на мінливі потреби сучасного цифрового суспільства.

Список використаних джерел.

1. E-learning – What is e-learning and how is it reshaping education? URL: <https://www.esade.edu/beyond/en/e-learning-what-is-e-learning-and-how-is-it-reshaping-education/>
2. Скиба Ю. Класифікація цифрових інструментів для підтримки освітнього процесу у вищій школі. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2025. 84(3), 150–161. <https://doi.org/10.28925/2412-0774.2025.3.12>
3. Концепція та методологія реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів : монографія / авт. : О.І. Бульвінська, Н.О. Дівінська, Н.О. Дяченко, О.В. Жабенко, І.О. Линьова, Ю.А. Скиба, Г.П. Чорнойван, О.Г. Ярошенко ; за ред. О.Г. Ярошенко. – К. : Інститут вищої освіти НАПН України, 2016. – 178 с. https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/mon.-Konc-ta-metod-nauk-dosl_diyaln-subyektiv-Univs_IVO-NAPN-2016-178s.pdf

Ю.А. Скиба

Знання (knowledge). Знання – це сукупність фактів, принципів, теорій та практик, що стосуються сфери роботи або навчання. Знання є складовою результатів навчання і означають результат засвоєння інформації через навчання.

Запропоноване визначення взято із Рекомендацій Ради Європейського Союзу від 22 травня 2017 року щодо нової редакції Європейської рамки кваліфікацій [1].

Схоже за змістом визначення пропонує Державний стандарт «Словник щодо компетенції осіб, які сертифікують персонал» [2]. Тут визначено два шляхи здобуття знань - шляхом навчання та через досвід. Враховуючи, що досвід також є результатом інформального навчання, треба погодитись із еквівалентністю двох підходів.

Поняття «знання» може мати відмінні значення залежно від сфери застосування. Тут пропонується визначення для потреб освіти.

Так, тлумачний Словник української мови визначає поняття так: знання - це «обізнаність у чому-небудь, наявність відомостей про кого-, що-небудь» [3].

Оксфордський словник англійської мови пропонує таке визначення: знання - це «розуміння або інформація про предмет, отримана завдяки досвіду чи навчання, відома як одній людині, так і людям загалом» [4].

У визначеннях поняття «знання» часто зустрічаємо поняття «інформація». Поняття «знання» ширше, оскільки передбачає ще і розуміння та інколи і вміння користуватись.

В освіті для опису рівнів володіння знаннями та визначення цілей навчання застосовують таксономію Блума та її узагальнення [5].

В загальному випадку термін не можна чітко визначити через інші вже визначені інші поняття. В наукових теоріях для визначення подібних широких понять використовують опис властивостей об'єктів, які описуються поняттям.

Законом України «Про освіту», який є базовим для освітнього законодавства, поняття знання не визначається, а лише відноситься до результатів навчання.

Список використаних джерел:

1. COUNCIL RECOMMENDATION of 22 May 2017 on the European Qualifications Framework for lifelong learning and repealing the recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (2017/C 189/03). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017H0615\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017H0615(01))
2. Державний стандарт «СЛОВНИК ЩОДО КОМПЕТЕНЦІЇ ОСІБ, ЯКІ СЕРТИФІКУЮТЬ ПЕРСОНАЛ» ДСТУ ISO/IEC TS 17027:2018 (ISO/IEC TS 17027:2014, IDT). Київ. ДП «УкрНДНЦ» 2019. – 12 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної мови.
<https://slovnyk.ua/index.php?sword=%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F>
4. Cambridge Dictionary. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/knowledge>
5. J. Irvine. Taxonomies in Education: Overview, Comparison, and Future Directions. Journal of Education and Development; Vol. 5, No. 2; August, 2021. 25 p. URL: <https://doi.org/10.20849/jed.v5i2.898>

В.В.Ковтунець

Зовнішнє незалежне оцінювання (External independent measurement) – це різновид освітніх вимірювань, який виконується незалежним суб'єктом, відмінним від надавача освітніх послуг особам, яких оцінюють.

Для потреб освіти в Україні Закон України (стаття 47) «Про освіту» [1] визначає зовнішнє незалежне оцінювання (далі - ЗНО) так: «Зовнішнє незалежне оцінювання - це оцінювання результатів навчання, здобутих особою на певному рівні освіти, що проводиться спеціально уповноваженою державою установою (організацією)».

ЗНО використовується в Україні для оцінювання результатів навчання на етапах здобуття середньої освіти та вищої освіти. Зокрема у формі ЗНО проводяться єдині кваліфікаційні іспити на здобуття ступеня магістра за важливими галузями знань та спеціальностями вищої освіти.

ЗНО за курс повної загальної середньої освіти забезпечило станом на 2015 рік високу прогностичну валідність відбору студентів до закладів вищої освіти [2].

Список використаних джерел:

1. Про освіту. Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Дослідження якості конкурсного відбору студентів вищих навчальних закладів за результатами зовнішнього незалежного оцінювання: аналітичні матеріали / За редакцією В. В. Ковтунця і С. А. Ракова. – К.: Нора-Друк, 2015. – 160 с. <https://nqa.gov.ua/news/nacionalna-sistema-kvalifikacij-ak-instrument-formuvanna-akisnogo-ludskogo-kapitalu/>

В.В. Ковтунець

Інклюзивна інфраструктура університету (Inclusive university infrastructure): Складова інфраструктури університету, призначена для сприяння здобувачам вищої освіти у досягненні очікуваних освітніх результатів й розширенні їхніх можливостей повноцінно брати участь в освітній і позанавчальній діяльності та житті університету, реалізуючи свій особистісний і професійний потенціали. Інклюзивна інфраструктура університету пов'язана з його соціальною, освітньою, дослідницькою, інноваційною та іншими інфраструктурами і спрямована на забезпечення фізичної, інформаційної, цифрової, суспільної, громадянської та освітньої безбар'єрності здобуття вищої освіти.

Проблема розвитку інклюзивної інфраструктури української вищої освіти досліджується у Європейському просторі вищої освіти у контексті підтримки й повоєнного відновлення України, а

в Україні – у контексті соціальної інклюзії ветеранів, тимчасово переміщених осіб, жителів тимчасово окупованих територій, осіб з інвалідністю та представників маломобільних груп; створення соціально дружнього середовища університетів, побудови «розумних міст»; забезпечення безбар'єрності освіти та створення безпечного освітнього середовища.

З метою задоволення особливих освітніх потреб здобувачів освіти українським урядом розроблено низку нормативно-правових документів, у яких запропоновано систему заходів, спрямованих на створення інклюзивного освітнього середовища; утворення центрів підтримки студентів з особливими освітніми потребами; забезпечення доступності всієї інфраструктури освітніх середовищ; індивідуалізацію освітнього процесу для осіб з особливими освітніми потребами, зокрема шляхом надання їм додаткових послуг.

Документами, що унормовують розвиток інклюзивної інфраструктури у закладах вищої освіти України, є Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року та Концепція безпеки закладів освіти. У цих документах наголошується на необхідності створення комплексної інфраструктури для розвитку соціальної інклюзії, психоемоційної підтримки та психологічної допомоги учасникам освітнього процесу та реалізації їх безбар'єрного доступу до здобуття освіти.

Інклюзивна інфраструктура університету охоплює:

- сукупність об'єктів універсального та спеціального дизайну (об'єктів фізичного оточення, програм та послуг), що створюють умови для задоволення життєвих і освітніх потреб осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення й забезпечують загальні умови для їх ефективного функціонування і здобуття вищої освіти в університеті та безбар'єрний доступ до інфраструктури університету;
- інфраструктуру спеціалізованої психолого-педагогічної допомоги суб'єктам освітнього процесу з особливими освітніми потребами.

Розвиток інклюзивної інфраструктури закладів вищої освіти передбачає: утворення центрів підтримки студентів з особливими освітніми потребами; забезпечення доступності всієї інфраструктури освітніх середовищ; індивідуалізацію освітнього процесу для осіб з особливими освітніми потребами, зокрема шляхом надання їм додаткових послуг; забезпечення закладів освіти умовами та інструментами для адаптації всіх інформаційних матеріалів для осіб з порушеннями зору, слуху та осіб з порушенням інтелектуального розвитку; запровадження механізму субсидування витрат на забезпечення фізичної, інформаційної та цифрової доступності в освітніх середовищах; розвиток та популяризацію застосування навчальних матеріалів із використанням спеціальної техніки; удосконалення механізмів забезпечення засобами із застосуванням асистивних технологій під час складання вступних та поточних іспитів усіх учасників освітнього процесу; популяризацію дистанційної форми здобуття освіти та технології дистанційного навчання з урахуванням усіх освітніх особливостей учасників освітнього процесу; розроблення інтерактивних довідників щодо освітнього ландшафту закладів вищої освіти; створення бібліотечного фонду спеціальної літератури, адаптованої для осіб з порушеннями зору, слуху, ментальними порушеннями; утворення системи центрів підтримки студентів/молодіжних центрів на базі закладів вищої освіти, які здійснюватимуть соціальний супровід та психологічну підтримку, консультування та методичний супровід щодо доступності, відповідності та прийнятності освітніх програм для осіб із спеціальними освітніми потребами; запровадження для студентів з особливими освітніми потребами послуг з додаткового навчання і розвитку фінансової та цифрової грамотності, сексуальної та громадянської освіти, техніки орієнтування на місцевості; стимулювання організації та проведення просвітницьких лекцій для студентів про цінність безбар'єрності і соціального залучення всіх у громаді; розроблення критеріїв та запровадження моніторингу доступності й комфортності інфраструктури закладів вищої освіти, задоволеності учасників освітнього процесу цими послугами; розроблення та затвердження стандарту проектування освітнього середовища для осіб з особливими освітніми потребами; забезпечення доступності всієї інфраструктури освітніх середовищ (гуртожитки, центри дозвілля, бібліотеки, архіви, актові зали тощо); запровадження та поширення практики забезпечення доступності заходів у позанавчальний час для всіх учасників освітнього процесу; створення відповідних умов і привітної атмосфери для взаємодії учасників освітнього процесу й збільшення залученості батьків та опікунів шляхом проведення спільних

заходів, тренінгів, семінарів; розроблення та включення критеріїв інклюзивності та залучення в сертифікацію провайдерів освітніх послуг; забезпечення індивідуалізації освітнього процесу для осіб з особливими освітніми потребами, зокрема шляхом надання їм додаткових послуг; створення безпечної інфраструктури закладів освіти.

Реалізація цих заходів сприятиме забезпеченню рівного доступу громадян України різних соціальних категорій до вищої освіти та досягненню її реальної безбар'єрності.

Дивись також: *інноваційна інфраструктура університету; механізм розвитку інноваційної інфраструктури університету; управління інфраструктурою; університет 3.0; університет 4.0.*

Список використаних джерел:

1. Концепція безпеки закладів освіти. (2023). Розпорядження КМУ від Квітня 7 2023, № 301-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2023-%D1%80#Text>.
2. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. (2021). Розпорядження КМУ від Квітня 14 2021, № 366-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>.
3. Global Infrastructure Hub. Definition of Inclusive Infrastructure. Global Infrastructure Hub. <https://inclusiveinfra.gihub.org/methodology/#foot-ref-6>
4. Global Infrastructure Hub. (2019). Inclusive Infrastructure and Social Equity. Global Infrastructure Hub. https://content.gihub.org/live/media/1546/gih_inclusive-infrastructure-and-social-equity_aug2019.pdf.
5. Global Infrastructure Hub. (2023). What is inclusive Infrastructure? Global Infrastructure Hub. 11.10. 2023. <https://www.gihub.org/articles/what-is-inclusive-infrastructure/>.
6. Zabeli N., Kaçanicu F., Koliqi D. (2021). Towards the inclusion of students with special needs in higher education: Challenges and prospects in Kosovo. Cogent Education. 8: 1859438. <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/2331186X.2020.1859438?needAccess=true>.
7. Отич, О., & Оржель, О. (2024). **Інклюзивна інфраструктура** університету як чинник безбар'єрності вищої освіти. *NewInception*, (1-2 (15-16)), 36–47. <https://doi.org/10.58407/NI.24.1-2.3>

О.М. Отич

Інкубатор студентських стартапів (University student startup incubator): Спеціалізований підрозділ або інфраструктурний елемент закладу вищої освіти, призначений для підтримки інноваційних проєктів здобувачів освіти на ранніх стадіях їхнього розвитку (від ідеї до створення життєздатного прототипу – MVP).

Інкубатори студентських стартапів створюються з метою інтеграції освітнього процесу, наукових досліджень та підприємницької практики. Вони забезпечують сприятливе середовище для апробації результатів навчання, розвитку soft skills та комерціалізації інтелектуальної власності студентів і молодих учених. Діяльність таких інкубаторів є складником «третьої місії» університету щодо сприяння соціально-економічному розвитку регіону та держави.

Інкубатор студентських стартапів забезпечує реалізацію таких функцій та послуг:

1. освітньо-консультаційна підтримка: проведення воркшопів, тренінгів з бізнес-планування, маркетингу, юридичних аспектів підприємництва та управління ризиками;
2. менторський супровід: закріплення за проєктами досвідчених фахівців із числа професорсько-викладацького складу та представників реального сектора економіки;
3. ресурсна підтримка: надання фізичного простору для роботи (коворкінги), доступу до університетських лабораторій, спеціалізованого обладнання та ліцензійного програмного забезпечення;
4. сприяння прототипуванню: допомога у створенні фізичних або цифрових моделей продуктів (зокрема через мережу FabLab);
5. правовий супровід: консультування з питань захисту прав інтелектуальної власності, патентування та реєстрації суб'єктів господарювання;
6. нетворкінг та залучення інвестицій: організація зустрічей із потенційними інвесторами, венчурними фондами, бізнес-ангелами та підготовка проєктів до участі у грантових програмах;

7. міждисциплінарна кооперація: створення майданчиків для формування команд із представників різних спеціальностей (інженерних, економічних, ІТ тощо).

Функціонування інкубатора базується на принципах відкритості, академічної свободи та синергії між теоретичною підготовкою і практичним впровадженням інновацій.

Дивись також: *акселератор стартапів; інноваційна інфраструктура; коворкінг; патентування; трансфер технологій; третя місія університету.*

Список використаних джерел:

1. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII: станом на 1 січн. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.

2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII: станом на 1 січн. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

3. Національний освітній глосарій: вища освіта (4-е вид., перероб. і доп.) / Авт.-уклад.: В.Є.Бахрушин та ін. / За ред. В.Г. Кременя, В.Є. Бахрушина, Ю.М. Рашкевича. 2024. – 114 с.

4. OECD. University-Industry Collaboration: New Evidence and Policy Options. Paris: OECD Publishing, 2019. URL: <https://www.oecd.org/education/university-industry-collaboration-e9c1e648-en.htm>.

Л.М. Червона

Інновації в освіті (Innovation in education) – процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно іншого стану. Впровадження інновації в освіті сприяє якісній зміні освітнього процесу, структурі і змісту освітніх програм, форм і методів організації освітнього процесу.

Список використаних джерел.

1. Енциклопедія освіти: гол. ред. В.Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

2. Теоретичні засади розвитку інноваційної діяльності університетів у контексті стійкого розвитку : монографія / Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич, Л. Червона О. Ярошенко; за ред. Ю. Скиби. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2025. 127 с. https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2026/02/Teor.zasady-innovats.diyaln.univers_monogr_IVO-2025-127p.pdf

Ю.А. Скиба

Інноваційна взаємодія (Innovative interaction): 1. Спільна, взаємоузгоджена й взаємовигідна інноваційна діяльність суб'єктів-партнерів, спрямована на перетворення нових наукових знань на конкурентоспроможні товари і послуги, яка сприяє розвитку наукомісткого виробництва, формуванню науково-технічної еліти і в якій досягнення суб'єктом своїх цілей залежить від досягнення відповідних цілей його партнером. Характеризується новизною змісту, гнучкістю й варіативністю форм взаємозв'язків між партнерами, використанням новітніх інструментів, сучасних методів і способів діяльності. 2. Сукупність відносин між суб'єктами інноваційної діяльності щодо створення, розповсюдження та використання інновацій, капіталізації й комерціалізації результатів наукових досліджень та розробок, випуску конкурентоспроможних товарів і послуг. 3. Сукупність відносин між суб'єктами інноваційної діяльності (держава, наука, освіта, бізнес), спрямованої на створення, поширення та комерціалізацію нових знань і технологій, випуск конкурентоспроможної продукції завдяки використанню різних форм об'єднання партнерів для досягнення синергетичного ефекту, часто через кластерні моделі та інноваційну інфраструктуру.

Переваги: *університети* проводять фундаментальні й прикладні дослідження, за результатами яких створюють нові знання, виробляють інноваційні технології (передусім промислові) і поширюють інноваційний досвід; *підприємства й бізнес* забезпечують умови для практичної апробації інновацій, вироблення і упровадження інноваційної продукції, а *уряд* відповідає за дотримання стабільних договірних відносин і створення сприятливих умов для розвитку, масштабування і трансферу інновацій та виведення їх на ринок, а також здійснює регулювання інноваційного розвитку країни в цілому.

Завдяки інноваційній взаємодії університети утворюють партнерства із промисловістю для створення інноваційної інфраструктури і забезпечення інституційного розвитку, а у суспільстві створюються умови, сприятливі для розвитку інновацій і перетворення його на суспільство знань. Уряд вирішує в цій взаємодії ряд економічних, соціальних та екологічних проблем пов'язаних із інноваційним розвитком економіки (збільшується частка підприємств, зорієнтованих на високотехнологічне виробництво; зростає експортний потенціал країни та підвищується її імідж на міжнародній арені). Приватний сектор економіки (підприємства) одержує швидкий і безпосередній доступ до передових наукових досягнень та розробок, нових технологій в результаті чого підвищує власну конкурентоспроможність, розширює ринкову нішу й отримує більш високі прибутки. Науково-дослідна сфера здобуває додаткові можливості для фінансування та удосконалення своєї матеріально-технічної бази, здійснення наукових досліджень і розробок та їх подальшого впровадження у життя. Інвестори набувають можливості отримувати прибутки від реалізації перспективних проєктів чи виведення інновацій на ринок. Долучення соціальних інститутів до інноваційної взаємодії дозволяє їм, з одного боку, стати більш стійкими та конкурентоспроможними, а з іншого посилити вплив громадянського суспільства на процес створення нових знань і соціально-економічний розвиток регіонів та країни загалом.

Отже, інноваційна взаємодія враховує потреби та інтереси кожного з її учасників і урівноважує їх таким чином, щоб кожен досягав найвищих для себе результатів завдяки допомозі іншим у досягненні результатів, найбільш бажаних для них.

Дивись також: *спіральні моделі інновацій; еволюція університетів; університет 3.0; університет 4.0.*

Список використаних джерел:

1. Геєць В. М. Соціалізація, соціальні інновації та соціальна взаємодія бізнесу й держави. *Український соціум*. 2020. № 3. С. 9-23. https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2020/11/9_23_No-374_2020_ukr.pdf
2. Луциків І. Інноваційна взаємодія як метод активізації інноваційної діяльності. *Соціально-економічні аспекти розвитку економіки: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Тернопіль, 27-28 квітня 2017 р.) ТНТУ ім. І. Пулюя. 2017. С. 50-53. https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21167/2/SEIED_2017_Lucyktiv_I-Innovation_interactionas_50-53.pdf.
3. Раціборський О.П., Довгань В.В., Чухаджян К.Т. Інноваційна взаємодія суб'єктів господарювання як складова організаційно-економічного механізму розвитку аграрної економіки в умовах конкуренції. *Дослідження та інновації*. 2025. № 6. (9). С. 13-16. <https://rni.com.ua/index.php/ri/article/view/115/111>.
4. Herman F., Djajadikerta H. Septuple Helix Partnership Model for Value Creation. *International Journal of Economic Research*. 2017. V. 14. N. 19. P. 493-510. ISSN: 0972-9380. https://www.academia.edu/40134588/Septuple_Helix_Partnership_Model_for_Value_Creation.
5. Skyba, Y., Otych, O., Yarmola, O., Yushchuk, V., & Bulavina, O. Developing entrepreneurial thinking in higher education students through educational partnerships with business. *Telos: Revista De Estudios Interdisciplinarios En Ciencias Sociales*, 2026. 28(1), 42-50. <https://doi.org/10.36390/telos281.04https://ojs.urbe.edu/index.php/telos/en/article/view/3783>.
6. Отич О. Європейські моделі і провідний досвід взаємодії університетів з іншими суб'єктами інноваційної діяльності у контексті стійкого розвитку. *Теоретичні засади розвитку інноваційної діяльності університетів у контексті стійкого розвитку* : монографія / Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич, Л. Червона О. Ярошенко; за ред. Ю. Скиби. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2025. 127 с. С. 18-38. ISBN 978-617-7486-53-3. DOI <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-53-3-2025>
7. Отич О. Особливості та основні форми взаємодії закладів вищої освіти з ринком праці. *Соціально-гуманітарні студії: інновації, виклики та перспективи: Матеріали I Міжнародної наукової конференції*, м. Житомир, 27-28 квітня 2023 р. /Ред. кол.: О.А. Черниш, В.М. Слюсар, Л.М. Червона

Інноваційна інфраструктура університету (Innovative university infrastructure): Складова інфраструктури університету, що забезпечує його інноваційну та підприємницьку діяльність і надає можливості для створення й комерціалізації інноваційних продуктів, трансферу знань та інноваційних технологій, підготовки здобувачів вищої освіти до продуктивної діяльності в умовах інноваційної економіки і сучасного ринку праці.

Надає ресурсне забезпечення (базова/тверда інноваційна інфраструктура) та сервісне обслуговування (сервісна/м'яка інноваційна інфраструктура) для неперервного інноваційного розвитку й підвищення підприємницького потенціалу як університету загалом, так і його академічних працівників та здобувачів вищої освіти, а також для зміцнення взаємодії вищої освіти з бізнесом і ринком праці.

Наукоємність і висока матеріально-фінансова витратність процесу формування інноваційної інфраструктури ЗВО детермінує необхідність об'єднання науково-технологічних потужностей закладів вищої освіти, наукових установ і бізнесу в єдину національну інноваційну дослідницьку інфраструктуру. Її об'єкти – центри колективного користування науковим обладнанням, науково-виробничі кластери, стратегічні альянси, технологічні платформи, технопарки, бізнес-інкубатори та ін.:

- утворюються на базі університетів чи у безпосередній близькості до них, що дозволяє сконцентрувати у них потужний кадровий потенціал;
- провадять інноваційну діяльність на засадах єдності освіти, науки і бізнесу;
- слугують експериментальними майданчиками для перевірки ефективності розроблених інновацій та базами практичної підготовки здобувачів вищої освіти до інноваційної діяльності відповідно до вимог сучасного виробництва;
- створюють умови для виконання реально затребуваних практикою науково-дослідних робіт, комерціалізації їх результатів та упровадження розроблених інновацій у зміст університетської освіти з метою підвищення якості освітньої діяльності університету та рівня професійної кваліфікації його випускників;
- сприяють розвитку наукомістких підприємств та інноваційному розвитку галузі, регіону, країни в цілому.

Усвідомлення стратегічної важливості розвитку інноваційної інфраструктури університетів для інноваційного поступу України знайшло відображення у Плані заходів на 2021 – 2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, де цей напрям представлений другим за значенням. Заходи з його реалізації передбачають:

- надання фінансової підтримки закладам вищої освіти та науковим установам для здійснення інноваційної діяльності;
- розширення мережі інноваційних центрів трансферу технологій, експертизи науково-технічних розробок;
- запровадження пільгових умов оренди приміщень для об'єктів інноваційної інфраструктури закладів вищої освіти та наукових установ;
- розроблення та підтримку виконання тренінгових програм з питань експортних та орієнтованих на потреби ринку інновацій з акцентом на малі та середні підприємства;
- поєднання науки, технологій, інженерії та математики з винахідництвом і підприємництвом;
- реалізацію експериментального проекту зі створення на базі закладів вищої освіти та наукових установ мережі «стартап-школа – інкубатор – акселератор» шляхом запровадження програми підтримки інкубаторів для розвитку стартапів.

Соціально-економічне значення інноваційної інфраструктури університетів полягає в тому, що вона виступає основою формування їх інноваційного потенціалу та здатності впливати на розвиток інновацій і промислових досліджень на загальнодержавному рівні, що дає можливість державі не

лише власними силами відновити втрачений під час війни потенціал, а й зробити його «кращим, ніж було» (Build back better).

Дивись також: *механізм розвитку інноваційної інфраструктури університету; управління інфраструктурою; університет 3.0; університет 4.0.; інноваційна взаємодія.*

Список використаних джерел:

1. Про затвердження плану заходів на 2021–2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Розпорядження КМУ від 09.12. 2021 р. № 1687-р. <https://ips.ligazakon.net/document/kr211687?an=1>.
2. Федулова, Л. І. (2017) «М'яка інфраструктура» у формуванні інноваційної екосистеми. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні.* № 875. С. 243–253. http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/43845/2/2017n875_Fedulova_L_I-Soft_infrastructure_243-253.pdf.
3. OECD (2022). Recommendation of the Council on the Governance of Infrastructure, OECD/LEGAL/0460. <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0460>.
4. Rivadeneira A. M. R., Dekyi T., Cruz L. (2023). «OECD Infrastructure Governance Indicators: Conceptual framework, design, methodology and preliminary results», *OECD Working Papers on Public Governance*, No. 59, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/95c2cef2-en>.
5. Отич О. Теоретичні основи та європейський досвід формування інноваційної інфраструктури закладів вищої освіти. *Теоретичні основи та провідний зарубіжний досвід взаємодії вищої освіти та ринку праці в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України*: препринт (аналітичні матеріали) / Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич, Л. Червона, Г. Чорнойван, О. Ярошенко ; за ред. Ю. Скиби. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2023. 142 с. С. 118-143. https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/Vzayemodiya-VO-ta-rynku-pratsi_IVO-2023-142p.pdf#page=119.
6. Отич О. Механізми розвитку інноваційної інфраструктури закладів вищої освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення. *Теоретичні основи і механізми взаємодії вищої освіти та ринку праці в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України: монографія* / Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич, Л. Червона, О. Ярошенко; за ред. Ю. Скиби. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2024. С.92-106. <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-43-4-2024>

О.М. Отич

Інноваційна екосистема закладу вищої освіти (Innovative ecosystem of a higher education institution) – це організаційний та адміністративний механізм розробки та впровадження інновацій з метою підвищення його конкурентоспроможності. Його мета полягає у визначенні та впровадженні перспективних видів діяльності у двох відносно незалежних, але взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих аспектах вищого навчального закладу: розробка та впровадження нових технологій та вдосконалення існуючого освітнього процесу; підвищення ефективності науково-дослідницької діяльності.

Список використаних джерел.

1. Innovations in Higher Education : Glossary of Terms and Definitions. Uzhhorod. State University «Uzhhorod National University». 2016. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/9708>
2. Скиба Ю. Працевлаштування науково-педагогічних працівників в умовах кадрової автономії університетів: вітчизняні практики. *Освітологічний дискурс.* 2021. № 33 (3). С. 15–31. URL : <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/866/659>.

Ю.А. Скиба

Інноваційна програма (Innovative programme) – комплекс взаємопов'язаних завдань, заходів, інноваційних та інвестиційних проектів, що узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням, переліком очікуваних результатів, джерелами фінансування і виконання

яких спрямоване на створення, впровадження нових або вдосконалених продуктів, процесів, технологій та їх поширення для отримання комерційного і (або) соціального ефекту.

Характерними ознаками інноваційної програми є:

- встановлення цілей та пріоритетів (орієнтована на досягнення конкретних кількісних і якісних показників);
- структурованість (містить перелік проєктів, визначені етапи виконання, виконавців, джерела та напрями фінансування);
- координація досліджень, розробок та впровадження інновацій;
- створення умов для трансформації знань у продукти і послуги;
- комерціалізація (спрямованість на отримання доходу або іншого ефекту (соціального, екологічного) за результатом впровадження інновацій).

Формування і реалізація інноваційної програми передбачає висунення інноваційної ідеї, розроблення інноваційних проєктів (підготовка дослідного зразка інноваційної продукції / технології), створення планів реалізації інноваційних проєктів.

Інноваційні програми класифікують:

- за суб'єктом розроблення: державні, регіональні, галузеві, місцеві, інституційні;
- за новизною: удосконалення чи модернізацію існуючої продукції; виробництво нової продукції; впровадження нової технології;
- за цільовою спрямованістю: розроблення нової продукції, покращення якості виробництва продукції, зниження собівартості, ціни продукції, підвищення технічних якостей продукції тощо;
- за етапами: розроблення, погодження, реалізація;
- за періодом дії: короткострокові; середньострокові; довгострокові;
- за станом: намір; реалізація; виконана.

Список використаних джерел:

1. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV (із змінами; у редакції від 31.03.2023, підстава – 2849-IX). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
2. Бойчук А. Сутність інноваційних програм та їхня типологія. *Галицький економічний вісник*. 2015. № 2. С. 90–100. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/49/112.pdf>
3. Innovation policy / European Parliament: Fact Sheets on the European Union. URL: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/67/innovation-policy?utm_source=chatgpt.com

О.В. Жабенко

Інноваційна продукція (Innovative products) – сукупність конкурентоспроможних інноваційних продуктів, призначених для практичного використання чи комерціалізації та впроваджених протягом певного періоду часу.

Ключові характеристики інноваційної продукції:

- новизна або суттєве вдосконалення (створює нову цінність порівняно з існуючими зразками);
- суттєва відмінність (наявність якісно нових властивостей / техніко-економічних показників порівняно із попередніми зразками);
- впровадження (доведена до стадії використання користувачами / споживачами);
- є результатом цілеспрямованої інноваційної діяльності (трансформація ідеї в інноваційну продукцію);
- орієнтована на ринок (передбачає практичне застосування або комерціалізацію);
- ризик та невизначеність (інноваційні продукти часто пов'язані з технологічним ризиком).

Видами інноваційної продукції є:

- оригінальні вироби (які раніше не існували);
- поліпшені варіанти (раніше виготовляли, але її конструкцію було суттєво змінено);
- модифікації (має лише новий дизайн).

Список використаних джерел:

1. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV (із змінами; у редакції від 31.03.2023, підстава – 2849-IX). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
2. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л.О. Пустовіт та ін. К. : Довіра, 2000. 1018 с.
3. Економіка та організація інноваційної діяльності. URL: [https://elib.tsatu.edu.ua/dep/feb/ptbd_1/page3.html#:~:text=Інноваційний товар \(товар-новація\),нові сфери задоволення своїх потреб.](https://elib.tsatu.edu.ua/dep/feb/ptbd_1/page3.html#:~:text=Інноваційний товар (товар-новація),нові сфери задоволення своїх потреб.)
4. On the definition of innovative enterprises, innovative startups and innovative scaleups : Commission Recommendation (EU) 2026/720 of 18 March 2026. C/2026/1800. Document 32026H0720. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reco/2026/720/oj?utm_source=chatgpt.com

О.В. Жабенко

Інноваційний потенціал (Innovative potential) – сукупність наявних інтелектуальних, трудових, технологічних, науково-технічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних і культурно-освітніх ресурсів, а також можливостей їхнього ефективного використання через відповідне інфраструктурне забезпечення, які сприяють або є передумовою для розвитку інноваційної діяльності та впровадження інновацій.

Інноваційний потенціал свідчить про здатність організації і її персоналу, насамперед керівників, практично реалізувати наявні можливості розвитку організації за рахунок нововведень.

Інноваційний потенціал характеризують три основні показники:

– готовність до інновацій (фаза розвитку інновацій; врахування заходів, здійснених для їх підготовки до впровадження (наприклад, створення прототипів, демонстраційні або тестові заходи, або техніко-економічне обґрунтування тощо) та для забезпечення їхніх технологічних процесів; врахування часу до впровадження або потенційної комерціалізації);

– управління інноваціями (здатність управлінських команд трансформувати нові технології або результати досліджень у ринкові продукти чи послуги через вирішення питань матеріальної власності та прав інтелектуальної власності, підготовку бізнес-плану або дослідження ринку, забезпечення капіталовкладень із державних / приватних джерел або залучення потенційних кінцевих користувачів до проекту);

– ринкові перспективи (попит і пропозиції інновацій; оцінка, як інновації задовольняють потреби певного сектора ринку та обслуговують потенційну клієнтську базу; оцінка того, чи існують потенційні бар'єри (наприклад, регуляторні рамки або існуючі проблеми з правами інтелектуальної власності), що можуть послабити впровадження / комерційне використання інновацій).

Список використаних джерел:

1. Порядок розроблення, затвердження, проведення моніторингу та оцінювання реалізації регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 04.08.2023 № 816 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 28.01.2026 № 81). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/816-2023-п#Text>
2. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-p/ed20190710#Text>
3. Innovation Radar methodology / European Commission. URL: https://innovation-radar.ec.europa.eu/methodology?utm_source=chatgpt.com

О.В. Жабенко

Інноваційний продукт (Innovative product) – результат реалізації інноваційного проекту, виконання науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської роботи з розроблення нової (суттєвого удосконалення) конкурентоздатної технології (в тому числі інформаційної), матеріалу, процесу, послуги, методу, начальньо-методичного матеріалу, які відсутні або недостатньо представлені на ринку, і впроваджується (або призначений для впровадження) з метою створення доданої вартості чи вирішення суспільних або економічних потреб.

Характерними ознаками інноваційного продукту є:

- новизна (абсолютно новий продукт, що відкриває нову сферу застосування або значно покращений продукт (зміна якості, дизайну, функцій));
- регуляторна новизна (може не відповідати існуючим стандартам);
- науково-технічна основа (є результатом науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт; його розробка підвищує науково-технічний і технологічний рівень);
- впровадження (новий / значно вдосконалений продукт має бути не лише розроблений, а й впроваджений; за необхідності – комерціалізований);
- правова захищеність (базується на патентах, свідоцтвах, ліцензіях, або є впровадженням інтелектуальної власності);
- конкурентоспроможність (переважання техніко-експлуатаційних та економічних параметрів порівняно з продуктами-аналогами);
- здатність забезпечити економічний або соціальний ефект.

Видами інноваційного продукту є:

- матеріальний продукт (машини, обладнання, техніка, матеріали, що мають покращені характеристики);
- послуга (методи обслуговування, сервіси в освіті, медицині, банківській сфері);
- технологія (нова технологія виробництва, що забезпечує вищу продуктивність);
- інтелектуальний продукт (програмне забезпечення, патенти, ноу-хау, навчально-методичні матеріали).

Список використаних джерел:

1. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV (із змінами; у редакції від 31.03.2023, підстава – 2849-IX). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
2. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л.О. Пустовіт та ін. К. : Довіра, 2000. 1018 с.
3. Guidance on Innovation Procurement : Commission Notice. *Official Journal of the European Union*. 2021/C 267/01. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/ALL/?uri=CELEX%3A52021XC0706\(03\)&utm_source=chatgpt.com](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/ALL/?uri=CELEX%3A52021XC0706(03)&utm_source=chatgpt.com)

О.В. Жабенко

Інноваційний проєкт (Innovative project) – комплекс тимчасових взаємопов'язаних дій і процедур, спрямованих на розроблення, створення, випробування та впровадження нової або значно вдосконаленої технології / процесу / послуги / методу з очікуванням соціальним чи комерційним ефектом, що відображені у комплекті документів, складених відповідно до вимог законодавства.

Характерними ознаками інноваційного проєкту є:

- орієнтація на результат – отримання бажаної інновації, що має економічну або соціальну цінність й досягається протягом визначеного часу;
- новизна – створення нового або суттєво покращеного /унікального продукту, технології, методу чи послуги;
- комплексність – поєднання різних видів діяльності (дослідження, виробництво, маркетинг тощо);
- обмеженість ресурсів – реалізація у межах певного бюджету, часу тощо;
- ризик і невизначеність – інновації часто пов'язані з технологічним і ринковим ризиком;
- потенціал практичного застосування або комерціалізації.

Інноваційні проєкти класифікуються:

- за рівнем: міжнародний; національний; регіональний; галузевий; місцевий; внутрішньо-організаційний;
- за масштабом: малий проєкт; середній проєкт; мегапроєкт;
- за завданнями реалізації: промисловий; дослідження і розвитку; організаційний;
- за періодом реалізації: короткострокові (до 1 року); середньострокові (1–5 років); довгострокові (понад 5 років);
- за ступенем завершеності: проміжний; завершений;

- за відношенням до існуючих систем: удосконалення існуючих систем; відмова від існуючої системи, пропозиція нової системи;
- за призначенням: власні потреби; сумісне використання; продаж.

Державна підтримка реалізації інноваційного проєкту надається за умови його реєстрації в Державному реєстрі інноваційних проєктів, під час якої відбувається кваліфікування його як інноваційного. Якщо інноваційний проєкт стосується одного із пріоритетних напрямів інноваційної діяльності то при реєстрації він визнається пріоритетним інноваційним проєктом.

Список використаних джерел:

1. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV (із змінами; у редакції від 31.03.2023, підстава – 2849-IX). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
2. Oslo Manual 2018: *Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 4th Edition, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities* / OECD / Eurostat. Paris / Eurostat, Luxembourg : OECD Publishing, 2018. 254 p. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264304604-en>
3. Павловський С.А., Мельник Н.О., Косяк О.Є. Теоретичні аспекти інноваційного проєкту: сутність та етапи розробки. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. № 2. С. 34–42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-2-5>

О.В. Жабенко

Інноваційний процес (Innovation process) – послідовне перетворення наукового знання в інновацію, що задовольняє нові суспільні потреби; сукупність послідовних взаємопов'язаних дій, що охоплює всі стадії створення (від ідеї до конкретного продукту) та практичного використання інновації у нових умовах чи місці застосування, що реалізуються через взаємодію різних учасників інноваційної екосистеми.

Інноваційний процес відбувається в екосистемі, в якій компанії, державні дослідницькі установи, урядові органи взаємодіють шляхом обміну знаннями та ідеями.

Інноваційний процес включає:

- визначення потреби в інновації / генерування ідей (визначення проблеми, що може вирішитися за допомогою генерації та впровадження інновації);
- проведення наукових досліджень (фундаментальне дослідження; прикладне дослідження; експериментальне дослідження);
- розроблення продукту (визначення характеристик продукту; конструкційне і технологічне забезпечення продукту; виготовлення; випробування і доведення продукту; тестування);
- виробництво (запуск продукту у виробництво);
- впровадження / поширення продукту (практичне використання нового продукту; постачання споживачам; формування системи комунікацій; комерціалізація продукту);
- оцінка результативності (аналіз впливу нового продукту на вирішення попередньо визначеної проблеми).

Інноваційний процес поділяється на три види:

- простий внутрішньо організаційний (створення і використання нововведень у межах однієї організації);
- простий міжорганізаційний (нововведення є предметом купівлі-продажу в стосунках між виробниками і споживачами);
- розширений (поява нових виробників нововведення; конкурентна боротьба за споживача призводить до удосконалення нововведення).

Основними етапами інноваційного процесу є:

- «дослідження – виробництво» (включає період фундаментальних досліджень, що відносяться до невиробничої сфери й можуть створити у результаті цілий клас інновацій у різних областях);
- науково-виробничий (створення, освоєння й поширення конкретної інновації).

Інноваційний процес реалізується у різних напрямках одночасно (маркетинг, постачання, фінанси, виробництво, збут тощо) через різні інноваційні програми, у межах кожної з яких розробляються інноваційні проєкти (проєкти інноваційних продуктів і технологій) і формуються плани їх реалізації.

Список використаних джерел

1. Бойчук А. Сутність інноваційних програм та їхня типологія. *Галицький економічний вісник*. 2015. № 2. С. 90–100. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/49/112.pdf>
2. Бутенко А.І., Уманець Т.В., Шаталова Л.С. Класифікатор інноваційних товарів: методичний аспект. *Вісник економічної науки України*. 2018. № 2. С. 36–43. URL: <https://www.venu-journal.org/download/2018/2/07-Butenko.pdf>
3. Економіка та організація інноваційної діяльності. URL: https://elib.tsatu.edu.ua/dep/feb/ptbd_1/page30.html
4. Understanding innovation. Think Tank: European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2016\)573968?utm_source=chatgpt.com](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2016)573968?utm_source=chatgpt.com)

О.В. Жабенко

Інноваційне навчання (Innovative learning) – це навчання, яке стимулює інноваційні зміни в існуючій культурі та суспільстві, активно впливаючи на проблемні ситуації, що виникають як у окремої людини, так і в суспільства, орієнтоване на динамічні зміни у світі, засноване на оригінальних прийомах різних форм мислення, креативності, високій соціальній та адаптивній здатності особистості.

Список використаних джерел.

1. Innovations in Higher Education : Glossary of Terms and Definitions. Uzhhorod. State University «Uzhhorod National University». 2016. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/9708>
2. Теоретичні засади розвитку інноваційної діяльності університетів у контексті стійкого розвитку : монографія / Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич, Л. Червона О. Ярошенко; за ред. Ю. Скиби. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2025. 127 с. https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2026/02/Teor.zasady-innovats.diyaln.univers_monogr_IVO-2025-127p.pdf
3. Скиба Ю.А., Паламарчук О.Ф., Роль викладача у розвитку лідерських якостей студентів. Збірник наукових праць «Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Теорія та методика навчання природничих наук» Вінниця: ВДПУ, 2023. №5 (23). С.110-118 DOI: <https://doi.org/10.31652/2786-5754-2023-5-110-118>
4. Скиба Ю. Навички XXI століття: адаптація освітніх програм вітчизняних закладів вищої освіти. Проблеми освіти: збірник наукових праць. Електронне видання ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». К., 2023. Вип. 2(99). С. 73–89. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3986.2-99.2023.05>
5. Скиба Ю.А. РОЛЬ ТЬЮТОРИНГУ У ВІДНОВЛЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова 2025. Р. 1 48 DOI <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.101.10>

Інституційна форма здобуття вищої освіти (Institutional form of obtaining higher education). Під цією загальною назвою форми здобуття освіти'єднано такі її види: очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева.

«Очна (денна, вечірня) форма здобуття вищої освіти - це спосіб організації навчання здобувачів вищої освіти, що передбачає проведення навчальних занять та практичної підготовки не менше 30 тижнів упродовж навчального року». [Закон «Про вищу освіту, Стаття 49]. Характерною особливістю очної форми здобуття вищої освіти є безпосередня суб'єкт-суб'єктна взаємодія викладачів зі студентами, студентів між собою, а також відносно тривала частка аудиторних занять. «Заочна форма здобуття вищої освіти - це спосіб організації навчання здобувачів вищої освіти шляхом поєднання навчальних занять і контрольних заходів під час короткочасних сесій та самостійного оволодіння освітньою програмою в період між ними. Тривалість періоду між навчальними заняттями та контрольними заходами не може бути меншою, ніж один місяць» [Закон «Про вищу освіту, Стаття 49]. На відміну від очної, у заочній формі здобуття вищої освіти домінує самостійна робота здобувачів вищої освіти.

Під час дистанційного навчання у часники освітнього процесу віддалені один від одного і взаємодіють опосередковано за допомогою сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій, оскільки цій формі здобуття вищої освіти властиві .

Мережевій формі здобуття вищої освіти властиве встановлення тривалих зв'язків на договірних засадах між закладом вищої освіти й іншими суб'єктами освітньої діяльності, що взаємодіють між собою з метою надання освітніх послуг здобувачам вищої освіти за конкретною освітньою програмою. мережева форма здобуття вищої освіти є способом кооперування й координації спільного надання освітніх послуг.

Для організації здобуття освіти за мережевою формою заклад освіти залучає інших суб'єктів освітньої діяльності. Метою організації мережевої взаємодії між суб'єктами освітньої діяльності є використання наявних у партнерів кадрових, матеріально-технічних, навчально-методичних, інформаційних та інших додаткових ресурсів, необхідних для забезпечення якості освіти, Обравши інституційну форму здобуття вищої освіти, заклади, зазвичай одночасно використовують декілька із зазначених видів, а також можуть обирати інші.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання організації дистанційного навчання Наказ МОН України від 08.09.2020 № 1115 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text>

2. Положення про інституційну та дуальну форми здобуття повної загальної середньої освіти .Наказ Міністерства освіти і науки України 23 квітня 2019 року № 536(у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 10 лютого 2021 року № 160)за № 529/36151 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0529-21#Text>

3. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?find=1&text>

О.Г. Ярошенко

Інтелектуальна власність (Intellectual property) – юридично закріплені виключні права на об'єкти (нематеріальні активи), створені у результаті людської інтелектуальної або творчої діяльності.

Виключні права на використання та комерційну експлуатацію дають можливість автору (власнику) нематеріальних активів визначати як, коли, де і ким вони будуть використовуватись, що сприяє захисту від незаконного копіювання, дозволяє отримувати прибуток, створює умови для конкурентних переваг.

Інтелектуальна власність характеризується:

- неосяжністю (не має фізичної форми);
- ексклюзивністю (надає його власникові виключні права на використання об'єкта);
- територіальністю (права інтелектуальної власності діють лише на території країни, де вони зареєстровані);
- обмеженістю терміну дії (більшість прав інтелектуальної власності мають обмежений термін дії).

Суб'єктами інтелектуальної власності є: автор, інші фізичні або юридичні особи до яких перейшли майнові права інтелектуальної власності.

Об'єкти інтелектуальної власності поділяються на дві групи:

- промислова власність (промислові зразки, винаходи, торговельні марки, корисні моделі, географічні зазначення, топографія інтегральних мікросхем, позначення місця походження товару).
- авторське право (літературні твори, музика, картини, скульптури, фільми, комп'ютерні програми, бази даних).

Об'єкт буде визнано інтелектуальною власністю і надано правовий захист, якщо він буде оригінальним, зафіксованим у певній матеріальній формі, новим, відмінним від існуючих зразків.

Захист інтелектуальної власності забезпечується через реєстрацію об'єктів у відповідних державних органах (видаються охоронні документи (патенти, свідоцтва)), а також через судову систему, що розглядає спори, пов'язані з порушенням прав інтелектуальної власності.

Список використаних джерел

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
2. Інтелектуальна власність. Основи та особливості / AVITAR. URL: <https://avitar.legal/post/intelektualna-vlasnist-osnovi-ta-osoblivosti>
3. Intellectual, industrial and commercial property / Fact Sheets on the European Union : European Parliament. URL: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/36/the-european-council?utm_source=chatgpt.com
- 4 Intellectual property / EUR-Lex : Access to European Union law. URL : https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/intellectual-property.html?utm_source=chatgpt.com

О.В. Жабенко

Інтелектуальний продукт (Intelligent product) – результат духовної, розумової, інтелектуальної діяльності (творчої, наукової, технічної), що є інтелектуальною власністю та має соціальну або економічну цінність.

Продукти інтелектуальної діяльності формують специфічний ринок – ринок інтелектуальної власності.

Ознаки інтелектуального продукту:

- нематеріальний характер (інтелектуальний об’єкт (ідея, винахід) існує незалежно від фізичного втілення);
- є результатом інтелектуальної діяльності;
- можливість правового захисту (охороняється через право інтелектуальної власності);
- соціальна або економічна цінність (використовується для отримання соціального або комерційного ефекту).

Інтелектуальні продукти поділяються за категоріями:

- об’єкти авторського права (творчі інтелектуальні продукти): літературні твори, виступи (лекції, промови), музичні твори, музично-драматичні (драматичні) твори, театральні постановки, аудіовізуальні твори, тексти перекладів для озвучення, твори образотворчого мистецтва, фотографічні твори, твори ужиткового мистецтва, твори архітектури (містобудування), твори художнього дизайну, ілюстрації (карти, плани), бази даних (компіляції даних), комп’ютерні програми;
- об’єкти права промислової власності (технічні та комерційні інтелектуальні продукти): винахід, корисна модель, промисловий зразок, компонування напівпровідникових виробів, інтегральна мікросхема (ІМС), топографія ІМС, сорт рослин, порода тварин, комерційні (фірмові) найменування, торговельна марка, географічні зазначення.

Список використаних джерел:

1. Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/Інтелектуальний_продукт
2. Право промислової власності та охорона прав на об’єкти промислової власності / Освіта.UA. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/law/9929/>
3. Якубівський І.Є. Право промислової власності та його об’єкти. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства*. 2021. № 56. С. 103–116. URL: [https://lib-repo.pnu.edu.ua/bitstream/123456789/12275/1/5599-Article Text-14441-1-10-20211215.pdf](https://lib-repo.pnu.edu.ua/bitstream/123456789/12275/1/5599-Article%20Text-14441-1-10-20211215.pdf)
4. Intellectual, industrial and commercial property / European Parliament: Fact Sheets on the European Union. URL: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/36/intelektualno-industrijsko-i-trgovacko-vlasnistvo?utm_source=chatgpt.com

О.В. Жабенко

Кваліфікаційний центр (Qualifications centre). Кваліфікаційний центр – це суб’єкт, уповноважений на оцінювання і визнання результатів навчання осіб (зокрема, здобутих шляхом неформальної чи інформальної освіти), присвоєння/підтвердження відповідних професійних та часткових професійних кваліфікацій, визнання в Україні професійних кваліфікацій, здобутих в інших країнах.

Це визначення дається Законом України «Про освіту» (стаття 34) [1].

Державний стандарт «Загальні вимоги до органів, що проводять сертифікацію персоналу» [2], який відповідає Міжнародному стандарту ISO/IEC 17024:2019, називає такі органи «орган із сертифікації персоналу» (коротко «орган із сертифікації»).

Статус, права та обов'язки кваліфікаційного центру визначені Постановою Кабінету Міністрів України [3].

Кваліфікаційний центр може бути юридичною особою або структурним чи відокремленим підрозділом юридичної особи. Юридична особа або її підрозділ набувають статусу кваліфікаційного центру після акредитації Національним агентством кваліфікацій.

На підставі сертифіката кваліфікаційний центр має право:

- 1) здійснювати оцінювання і визнання результатів навчання здобувачів, зокрема здобутих шляхом неформальної чи інформальної освіти;
- 2) присвоювати/підтверджувати за результатами оцінювання професійної кваліфікації;
- 3) видавати здобувачам сертифікати про присвоєння/підтвердження відповідної професійної кваліфікації;
- 4) визнавати в Україні професійну кваліфікацію, здобуту в іншій країні;
- 5) видавати сертифікати про визнання професійної кваліфікації відповідно до законодавства.

Список використаних джерел:

1. Про освіту. Закон України від 5 вересня 2017 року, № 2145-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. ДСТУ EN ISO/IEC 17024:2019 Оцінка відповідності. Загальні вимоги до органів, що проводять сертифікацію персоналу (EN ISO/IEC 17024:2012, IDT; ISO/IEC 17024:2012, IDT). Київ. ДП «УкрНДНЦ» 2019.
3. Деякі питання акредитації кваліфікаційних центрів. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2021 р. № 986. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/986-2021-%D0%BF#Text>

В.В.Ковтунець

Кваліфікація (Qualification). Кваліфікація - це кваліфікація - визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання).

Це визначення дається Законом України «Про освіту» (стаття 1) [1].

Рекомендації Ради ЄС [2], якими визначається Європейська рамка кваліфікацій, дають таке визначення: «Кваліфікації є офіційним результатом процесу оцінювання та підтвердження компетентним органом і зазвичай мають форму документів, таких як сертифікати або дипломи. Вони підтверджують, що особа досягла результатів навчання відповідно до заданих стандартів».

Відповідно до Закону [1] (стаття 34) кваліфікації поділяються на освітні та професійні.

«Освітня кваліфікація - це визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність встановлених стандартом освіти та здобутих особою результатів навчання (компетентностей)».

«Професійна кваліфікація (повна професійна кваліфікація) - це визнана або присвоєна/підтверджена суб'єктом, уповноваженим на це законодавством, та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей та/або результатів навчання, що дає змогу здійснювати всі трудові функції, визначені відповідним професійним стандартом».

Професійні кваліфікації можуть бути повними або частковими.

Право присуджувати (підтверджувати, визнавати) освітні кваліфікації надано закладам освіти та іншими суб'єктами освітньої діяльності.

Право присуджувати (підтверджувати, визнавати) професійні та часткові професійні кваліфікації надано суб'єктами, уповноваженими на це законодавством (кваліфікаційні центри), зокрема суб'єктам освітньої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про освіту. Закон України від 5 вересня 2017 року, № 2145-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. COUNCIL RECOMMENDATION of 22 May 2017 on the European Qualifications Framework for lifelong learning and repealing the recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (2017/C 189/03) [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017H0615\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017H0615(01))

В.В. Ковтунець

Людський капітал (Human capital) – це знання, вміння і навички, компетентності та якості, втілені в індивідах, які сприяють створенню особистого, соціального та економічного добробуту.

Це визначення запропоновано Організацією економічного співробітництва та розвитку (OECD) [1]. Поняття людського капіталу вперше вжив Адам Сміт (1723 – 1790).

Дослідники пропонували різні визначення людського капіталу, одна більшість фокусуються на економічних вигодах (віддачі) які має особа чи суспільство від праці індивіда.

Незважаючи на те, що терміном тривалий час користувалися економісти, донедавна цей термін мав переважно метафізичне значення, оскільки не було розроблено методів вимірювання людського капіталу.

Європейська економічна комісія ООН у 2016 році завершила розробку настанов з вимірювання людського капіталу [2]. Запропоновані настановами методи фокусуються на вимірюванні результатів освітньої та професійної підготовки індивідів.

Список використаних джерел:

1. OECD. Human capital and educational policies. <https://www.oecd.org/en/topics/human-capital-and-educational-policies.html>
2. Guide on Measuring Human Capital. United Nations, New York and Geneva, 2016. <https://unece.org/statistics/publications/guide-measuring-human-capital>

В.В.Ковтунець

Механізм розвитку інноваційної інфраструктури університету (Mechanism of developing the university's innovative infrastructure): Сукупність факторів, методів, процесів і впливів, що зумовлюють кількісні і якісні зміни інноваційної інфраструктури університету. Передбачає встановлення зв'язків між структурними підрозділами університету та зовнішніми партнерами і стейкхолдерами з метою подолання суперечностей між потребами інноваційного розвитку університету та можливостями щодо їх самостійного задоволення. Запускається у дію суперечністю між високим рівнем розвитку інноваційного, наукового й освітнього потенціалів університету та неможливістю їх успішної реалізації й подальшого удосконалення без наявності належної інноваційної інфраструктури.

Для українських університетів джерелом розвитку інноваційної інфраструктури в умовах війни є суперечність між їх потребою у коштах, матеріальній базі та інфраструктурному забезпеченні інституційного розвитку і неможливістю отримати їх від держави у повному обсязі внаслідок перерозподілу ресурсів для ведення військових дій. Усвідомлення цих суперечностей на інституційному рівні спонукає університети до провадження інноваційної діяльності та створення об'єктів інноваційної інфраструктури для її забезпечення, що утворює матеріальну основу для подальшого інституційного розвитку й підготовки кадрів для інноваційної діяльності.

Механізм розвитку інноваційної інфраструктури університетів передбачає:

1. Пошук партнерів для реалізації інноваційних ідей на взаємовигідній основі (відповідно до моделей потрійної – семискладової спіралей).
2. Розроблення спільного інноваційного проекту з визначенням сфер компетенцій та відповідальності кожної зі сторін.
3. Надання партнерами фінансової, інфраструктурної, нормативно-правової, освітньої, консалтингової, аналітичної та іншої допомоги університету в реалізації проекту.

4. Залучення бізнесу до розроблення освітнього компонента у рамках академічної автономії університету.
5. Моніторинг етапів реалізації інноваційного проєкту.
6. Узагальнення результатів: поточне, проміжне, підсумкове.
7. Корекція стратегії реалізації інноваційного проєкту і розвитку інноваційної інфраструктури університету.
8. Формування нового запиту на удосконалення елементів інноваційної інфраструктури університету.

Упровадження університетами такого механізму забезпечує неперервність розвитку їх інноваційної інфраструктури і тим самим сприяє підвищенню рівня їх інноваційної діяльності.

Дивись також: *інноваційна інфраструктура університету; інклюзивна інфраструктура університету; управління інфраструктурою; університет 3.0; університет 4.0.*

Список використаних джерел:

1. Про затвердження плану заходів на 2021–2023 роки з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Розпорядження КМУ від 09.12. 2021 р. № 1687-р. <https://ips.ligazakon.net/document/kr211687?an=1>.
2. OECD (2022). Recommendation of the Council on the Governance of Infrastructure, OECD/LEGAL/0460. <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0460>.
3. Отич О. Механізми розвитку інноваційної інфраструктури закладів вищої освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення. *Теоретичні основи і механізми взаємодії вищої освіти та ринку праці в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України*: монографія / Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич, Л. Червона, О. Ярошенко; за ред. Ю. Скиби. К.: Інститут вищої освіти НАПН України, 2024. С.92-106. <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-43-4-2024>.
4. Отич О.М. Механізми розвитку інноваційної інфраструктури університетів у контексті аналізу сучасних європейських моделей партнерства в інноваційній сфері. *Національна наука і освіта в умовах війни РФ проти України та сучасних цивілізаційних викликів*: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 27 березня – 2 квітня 2024 року). / Упоряд. : Л.І. Ткаченко, В.М. Шульга. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. С. 106-110. https://iod.gov.ua/content/events/58/v-vseukrayinska-mizhgaluzeva--naukovo-praktichna-onlayn-konferenciya-nacionalna-nauka-i-osvita-v-umovah-viyni-rf-proti-ukrayini-ta-suchasnih-civilizaciynih-viklikiv_publications.pdf?1713769295.9606
5. Отич О. Рекомендації щодо удосконалення механізмів формування і розвитку інноваційної інфраструктурної університетів України в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення. *Теоретичні основи і механізми взаємодії вищої освіти та ринку праці в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України* : монографія / Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич, Л. Червона, О. Ярошенко; за ред. Ю. Скиби. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2024. С. 109-112. <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-43-4-2024>. ISBN 978-617-7486-43-4

О.М. Отич

Моделі дуальної форми здобуття вищої освіти (Models of dual form of higher education). У зарубіжному досвіді сформувались та знаходять практичне застосування декілька моделей дуальної форми здобуття вищої освіти.

Вища освіта з інтегрованою професійною (професійно-технічною) освітою (Ausbildungsintegrierendes Duales Studium). Це класична вища освіта бакалаврського рівня, поєднана з практичною професійною (перелік освітніх спеціальностей стандартизований). Цій моделі властиве поєднання навчання у закладах вищої та професійно-технічної освіти, а також на робочому місці. ЗВО і роботодавці завжди підписують двосторонні договори та узгоджують освітні програми. Навчання за такою моделлю нараховує в середньому 360 академічних кредитів і відбувається за блочною моделлю розподілу навчального часу з властивим їй чергуванням однакових періодів навчання у ЗВО і на підприємстві.

Випускник отримує два дипломи – про здобуття вищої освіти і про здобуття професійно-технічної освіти, а також кваліфікаційний сертифікат, склавши іспит у Торгово-промисловій палаті.

Вища освіта з інтегрованою практичною підготовкою (Praxisintegrierendes bzw. kooperatives Duales Studium) Це вища освіта бакалаврського та магістерського рівнів з інтегрованою практичною підготовкою. Здобувач освіти проходить тривалу практику на підприємстві як практикант або найманий працівник. Модель відрізняється від попередньо розглянутої тим, що здобувач вищої освіти не отримує кваліфікаційний сертифікат, має можливість змінювати роботодавця кожного семестру, а ЗВО не завжди підписують двосторонні договори з роботодавцями та узгоджують з ними освітні програми. Навчання за такою моделлю нараховує в середньому 180 академічних кредитів і відбувається за обраною закладом моделлю розподілу навчального часу.

Вища освіта з інтегрованою професійною діяльністю (Berufsintegrierendes Duales Studium). Це вища освіта з інтегрованою професійною, що відбувається лише на магістерському рівні. Модель розрахована на підготовку здобувачів, котрі мають завершену професійну освіту чи досвід роботи за спеціальністю. Тому під час навчання здобувачі не полишають професійну діяльність, пов'язану з напрямом навчання. Обов'язковою умовою є трестороння угода між університетом, студентом і підприємством, а також погодження часу, відведеного на навчання у ЗВО та роботу на виробництві. Навчання за такою моделлю нараховує в середньому 120 академічних кредитів і відбувається за обраною закладом моделлю розподілу навчального часу.

Крім розглянутих моделей зустрічаються й інші, менш поширені, наприклад, модель *вищої освіти без відриву від професійної діяльності* (прототип підвищення кваліфікації, працівники підприємств навчаються у вільний від роботи час), *змішані моделі* (модель вибудовується на підставі поєднання елементів кількох моделей; *модель соціального партнерства* – (кілька потужних підприємств об'єднаними зусиллями співпрацюють над реалізацією єдиної магістерської програми).

Наразі актуальності набуває питання удосконалення моделей дуального навчання в умовах мобільності студентів. Зокрема, Німецька наукова рада (Wissenschaftsrat) рекомендує у моделі з інтегрованою професійно-технічною освітою замінити час навчання у закладі професійно-технічної освіти відповідним навчанням за кордоном.

Список використаних джерел:

1. Давліканова О.Б. Розвиток менеджменту дуальної вищої освіти в Україні: дис. ... д-ра філософії: 073. Суми, 2021. 322 с. С. 106.
URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/84101/5/diss_Davlikanova.pdf
2. Європейський та український досвід у підготовці фахівців за дуальною формою. Практичні аспекти. URL: <https://nmc-vfpo.com/dualna-forma-zdobuttya-osvity>
3. Empfehlung des Hauptausschusses des Bundesinstituts für Berufsbildung vom 21. Juni 2017 zum dualen Studium. BiBB. 2017. URL: <https://www.bibb.de/dokumente/pdf/HA169.pdf>
4. Empfehlungen zur Entwicklung des dualen Studiums. Positionspapier (Drs. 3479-13). Wissenschaftsrat. 2013. URL: <https://www.wissenschaftsrat.de/download/archiv/3479-13.html>

О.Г. Ярошенко

Навчання на основі питань (Question-based learning) – це освітній підхід, за якого здобувачі вищої освіти активно беруть участь у навчанні, ставлячи, досліджуючи та відповідаючи на запитання, а не пасивно сприймаючи інформацію. Цей метод сприяє критичному мисленню, допитливості та вирішенню проблем, заохочуючи обговорення та дослідження. Він зміщує фокус із запам'ятовування на активне відкриття, допомагаючи учням розвивати аналітичні навички та глибше розуміння.

Список використаних джерел:

1. The Glossary of Education. URL: <https://www.wooclap.com/en/glossary/question-based-learning-qbl/>

Ю.А. Скиба

Надійність освітнього вимірювання (reliability of education measurement) – це поняття передбачає забезпечення точності вимірювань.

В простішому розумінні надійність може означати монотонність оцінки в залежності від об'єктивних результатів навчання: особи з кращими результатами мають вищий бал за результатами оцінювання.

Оцінювати надійність можна, якщо є впевненість у змістовій валідності.

Практично надійність можна оцінити порівнявши результати двох валідних оцінювань однієї і тієї ж групи.

Практичні методи встановлення валідності і надійності можна знайти в [1,2].

У зв'язку з надійністю тестових методів часто згадують так звані показник альфа Кронбаха. Цей показник ще називають показником узгодженості тесту. Він вказує наскільки тестові завдання сфокусовані на одному змісті оцінювання. У разі якщо реально зміст оцінювання сконцентрований навколо одного предмета, високий показник узгодженості свідчить і про достатню надійність тесту [3].

Список використаних джерел:

1. Ковальчук Ю.О. Теорія освітніх вимірювань. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. – 200 с. <https://www.oecd.org/en/topics/human-capital-and-educational-policies.htm> 1
2. Educational Measurement. Fifth edition. Edited by Linda L. Cook and Mary J. Pitoniak. Published in the United States of America by Oxford University Press, United States of America. © National Council on Measurement in Education. 2025/ <https://ncme.org/document/educational-measurement-fifth-edition/>
3. Kovtunets V. Poliishcuk N. Is Cronbach's alpha relevant indicator for the quality of educational measurements?. Mathematical Model of Criterion Assessment Modeling, Modeling, Control and Information Technologies.2023. (Rivne). p. 135-138. https://www.researchgate.net/publication/375844824_Is_Cronbach's_alpha_relevant_indicator_for_quality_of_educational_measurements

В.В. Ковтунець

Наукова школа – неформальна спільнота дослідників різних поколінь на чолі з видатним ученим, об'єднаних спільним підходом до дослідницької діяльності у певному науковому напрямку. Наукову школу характеризують вагомими науковими результатами, авторитетом і визнанням у конкретній галузі знань. Тобто, це колективна форма творчості в науці, характерними рисами якої є спільність інтересів, творчий колективний пошук наукової істини, самоорганізованість, підготовка дослідників, виховання наукової еліти.

Темпи розвитку наукової школи вченого залежать від рівня дослідницької компетентності її членів, залучення молодих дослідників, стосунків у самій науковій спільноті, зовнішніх зв'язків. Непересічне значення має особистість засновника школи, його лідерські і загальнолюдські якості.

В Україні наукові школи почали формуватися в 30-х рр. ХХ ст., що було детерміновано розвитком фундаментальної науки. Світового визнання набули наукові школи М. М. Амосова з біологічної та медичної кібернетики, Б. Є. Патона з електрозварювання, В.М. Ремесла з селекції сортів пшениці та багато інших. Нині поширеними стають науково-педагогічні школи, які формуються і діють у закладах вищої освіти, а їхніми лідерами є видатні і знані у наукових та педагогічних колах науково-педагогічні працівники. Педагогічний талант й особисті якості наукового керівника школи забезпечують її життєздатність і плідність досягнень. Кістяк наукової школи становлять учні вченого (аспіранти докторанти). Проте не лише вони є послідовниками засновника школи. До школи можуть приєднатися вчені, котрі поділяють його ідеї і мають бажання співпрацювати з представниками наукової школи. Тріадою засновник школи – його послідовники – учні послідовників склад наукових шкіл не обмежується. У науковій школи цілком реальною є поява четвертої сходинки – учні учнів послідовника школи.

Унікальність наукової школи вченого, який працює науково-педагогічним працівником, полягає в тому, що така спільнота однодумців є дієвою формою організації науки в університетах. Наукова школа виконує такі основні функції: продукує ідеї, одержує нові знання, що стосуються як досліджуваної наукової галузі, так і впровадження результатів дослідницької діяльності в освітній процес; пропагує наукові досягнення школи в Україні і за її межами; здійснює підготовку докторів філософії й докторів наук; налагоджує конструктивні стосунки з представниками інших наукових шкіл; дбає про впровадження одержуваних науковою школою результатів; береже традиції і примножує цінності, притаманні науковій школі; піклується про наукову зміну, а тому усіляко залучає студентів до дослідницької діяльності.

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк О. А. Проблеми розвитку науково-педагогічних шкіл [Електронний ресурс] / О. А. Дубасенюк // Педагогічна газета. – № 10 (218), жовтень 2012. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/12419/1/13.pdf>. 5.
2. Зеленська Л. Д. Наукова школа: сутність та етапи становлення [Електронний ресурс] / Л. Д. Зеленська . – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/10_NPE_2008/Pedagogica/27756.doc.htm.
3. Ярошенко О.Г. Блажко О.А. Дослідницький потенціал наукової школи вченого: становлення, розвиток, здобутки. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка .Педагогічні науки. Випуск 4 (95).–ст. 243 – 247.
4. Ярошенко, О. Г. Віхи становлення наукової школи/ Ольга Ярошенко. - Вінниця : Кушнір Ю. В. [вид.], 2020. - 291 с. - Бібліогр.: с. 198-208. - ISBN 978-617-7721-36-8
5. [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21FMT=JwU_B&S21ALL=%28%3C.%3EI%3D%21NBUV\\$%3C.%3E%29%2A%28%3C.%3EU%3D%D1%8733%284%D0%A3%D0%BA%D1%80%29%3C.%3E%29&Z21ID=&S21SRW=AVHEAD&S21SRD=DOWN&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21FMT=JwU_B&S21ALL=%28%3C.%3EI%3D%21NBUV$%3C.%3E%29%2A%28%3C.%3EU%3D%D1%8733%284%D0%A3%D0%BA%D1%80%29%3C.%3E%29&Z21ID=&S21SRW=AVHEAD&S21SRD=DOWN&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20)

О.Г. Ярошенко

Наукова школа Ніни Миколаївни Буринської. Буринська Ніна Миколаївна (1927–2017), почесний академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, Заслужений учитель України. Ніна Миколаївна була першим і тривалий час єдиним доктором педагогічних наук з теорії та методики навчання хімії в Україні, автором перших підручників хімії для учнів незалежної України, створених у 90-і роки ХХ століття.

За роки незалежності сформувалась її наукова школа з теорії та методики навчання хімії, кістяк якої становлять захищені під її керівництвом п'ятнадцять/одиннадцять докторів і двадцять п'ять/17 кандидатів педагогічних наук. Наукова школа Н.М. Буринської здійснює розв'язання окреслених і досліджених фундатором школи актуальних питань сьогодення теорії та методики навчання хімії,. До них належать: зміст і методичні засади середньої хімічної освіти, різнорівнева диференціація навчання, профорієнтація учнів, концепція шкільного підручника з хімії, підручникотворення для закладів загальної середньої освіти. Школа розвиває два напрямки досліджень – розробку змісту і структури хімічної освіти у новій українській школі й обґрунтування теоретичних основ методичної підготовки майбутніх учителів хімії.

Кожен із захищених під керівництвом Н.М. Буринської докторів педагогічних наук своїми ідеями і здобутками розвивають наукову школу Вчителя, а всі разом забезпечують заклади загальної середньої освіти сучасною компетентісно орієнтованою методикою навчання хімії, формують зміст хімічної освіти у новій українській школі. Так, науковий пошук Л. П. Величко стосується теорії і практики навчання органічної хімії у закладах загальної середньої освіти. Н. І. Лукашкова на високому рівні узагальнення розкриває становлення і розвиток методики навчання хімії в загальноосвітніх школах України. О. П. Мітрасова поповнила наукову школу розглядом питань інтегрованого навчання хімічних дисциплін студентів. В. І. Староста збагатив здобутки наукової школи Н. М. Буринської теоретичними і методичними засадами формування у школярів здатності складати й розв'язувати завдання з хімії: Н. Н. Чайченко всебічно дослідила й обґрунтувала

формування у школярів теоретичних знань з основ хімії, особливості профільного навчання хімії старшокласників. Внесок у О. Г. Ярошенко і її учнів у примноження здобутків наукової школи Н. М. Буринської становлять розроблення педагогічних основ групової навчальної діяльності учнів на заняттях з хімії, створення дидактичного забезпечення освітнього процесу з хімії (підручники, робочі зошити, збірки завдань і вправ, компакт-посібники), розвиток диференційованого підходу до навчання хімії, технології підготовки сучасного вчителя хімії.

Нині наукова школа Ніни Миколаївни Буринської – це дієздатний потужний осередок наукової думки в галузі теорії і методики навчання хімії, який успішно розвивається, збагачується новими ідеями, поповнюється новими послідовниками. Потужною її зробили наступність ідей школи у тріаді: лідер школи, його послідовники, послідовники послідовників, яких натепер більше, ніж захищених під керівництвом Ніни Миколаївни аспірантів і докторантів. Наукова школа Н.М. Буринської – яскравий приклад життєздатності наукових ідей засновника наукової школи – Н. М. Буринської, яка ще за життя стала класиком вітчизняної методичної науки.

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк О. А. Проблеми розвитку науково-педагогічних шкіл [Електронний ресурс] / О. А. Дубасенюк // Педагогічна газета. – № 10 (218), жовтень 2012. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/12419/1/13.pdf>. 5.
2. Зеленська Л. Д. Наукова школа: сутність та етапи становлення [Електронний ресурс] / Л. Д. Зеленська . – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/10_NPE_2008/Pedagogica/27756.doc.htm.
3. Ярошенко О.Г. Блажко О.А. Дослідницький потенціал наукової школи вченого: становлення, розвиток, здобутки. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка .Педагогічні науки. Випуск 4 (95).–ст. 243 – 247.
4. Ярошенко, О. Г. Віхи становлення наукової школи/ Ольга Ярошенко. - Вінниця : Кушнір Ю. В. [вид.], 2020. - 291 с. - Бібліогр.: с. 198-208. - ISBN 978-617-7721-36-8
5. [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21FMT=JwU_B&S21ALL=%28%3C.%3E1%3D%21NBUV\\$%3C.%3E%29%2A%28%3C.%3EU%3D%D1%8733%28%D0%A3%D0%BA%D1%80%29%3C.%3E%29&Z21ID=&S21SRW=AVHEAD&S21SRD=DOWN&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=S&I21DBN=EC&P21DBN=EC&S21FMT=JwU_B&S21ALL=%28%3C.%3E1%3D%21NBUV$%3C.%3E%29%2A%28%3C.%3EU%3D%D1%8733%28%D0%A3%D0%BA%D1%80%29%3C.%3E%29&Z21ID=&S21SRW=AVHEAD&S21SRD=DOWN&S21STN=1&S21REF=10&S21CNR=20)

О.Г. Ярошенко

Освіта з підприємництва (Entrepreneurship education): Сукупність формалізованих навчань, які інформують, навчають та виховують усіх, хто зацікавлений в участі в соціально-економічному розвитку через проєктну діяльність, спрямовану на підвищення обізнаності про підприємництво, створення бізнесу або розвиток малого бізнесу. У широкому контексті поняття також охоплює підприємницьку освіту, що спрямована на розвиток самооцінки та впевненості особистості, розвиток її талантів і креативності, а також формування відповідних навичок і цінностей, які допомагають учням розширити їхні погляди на навчання та можливості після нього.

Освіта з підприємництва визначає вимоги до освітнього процесу та результатів навчання через формування підприємницької компетентності як здатності перетворювати ідеї в дії, що приносять економічну, соціальну або культурну цінність для інших. Вона передбачає розвиток стратегічного мислення, ініціативності та здатності до прийняття рішень в умовах невизначеності, а також опанування методологій, що базуються на особистісних, поведінкових, мотиваційних аспектах та заходах з планування кар'єри. Зміст такої освіти включає засвоєння знань щодо сталого розвитку через створення проєктів, спрямованих на вирішення соціально-економічних викликів, використання інструментів проєктного менеджменту, фінансової грамотності та цифрових технологій у підприємницькій діяльності, а також формування етичних цінностей та відповідального ставлення до ресурсів і суспільства. Методики навчання є практико-орієнтованими та спрямованими на стимулювання творчого потенціалу здобувачів для їхньої подальшої самореалізації як у ролі власників бізнесу, так і всередині організацій («інтрапренерство»).

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII: станом на 1 січн. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Entrepreneurship education // TVETipedia Glossary / UNESCO-UNEVOC. URL: <https://unevoc.unesco.org/home/TVETipedia+Glossary/lang=en/show=term/term=Entrepreneurship+education#start>
3. EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2016. URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC101581>.

Л.М. Червона

Освітнє вимірювання (education measurement) – це вимірювання (оцінювання) результатів навчання здобувачів освіти, яке дозволяє присвоїти здобувачеві певне числове значення відповідно рівню досягнутих результатів.

Освітні вимірювання результатів навчання важливі як у процесі навчання (формативне оцінювання), так і для присвоєння освітніх [1] та професійних [2] кваліфікацій (підсумкове оцінювання).

За призначенням оцінювання може бути критеріальним або рейтинговим.

Для освітніх вимірювань застосовують методи тестування, усних чи письмових іспитів, комісійне оцінювання, експертне оцінювання, оцінювання виконання здобувачем трудових функцій тощо.

Основними показниками якості освітнього вимірювання є валідність, надійність та справедливість [3].

Список використаних джерел:

1. Ковальчук Ю.О. Теорія освітніх вимірювань. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. – 200 с. <https://www.oecd.org/en/topics/human-capital-and-educational-policies.htm> 1
2. Посібник для оцінювачів результатів навчання для присвоєння професійних кваліфікацій / За ред. В. Ковтунця та Т. Семигіної. Київ: Національне агентство кваліфікацій; Представництво Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні, 2021. 179 с. https://www.researchgate.net/publication/358286315_Posibnik_dla_ocinuvaciv_rezultativ_navcanna_dla_prisvoenna_profesijnih_kvalifikacij
3. Educational Measurement. Fifth edition. Edited by Linda L. Cook and Mary J. Pitoniak. Published in the United States of America by Oxford University Press, United States of America. © National Council on Measurement in Education. 2025/ <https://ncme.org/document/educational-measurement-fifth-edition/>

В.В. Ковтунець

Освітні інновації (Educational innovations) - новостворені (застосовані) або вдосконалені освітні, навчальні, виховні, психолого-педагогічні та управлінські моделі, технології, методи, що підвищують якість, результативність та ефективність освітньої діяльності, змінюють результати освітнього процесу, створюючи при цьому удосконалені чи нові: освітні, дидактичні, виховні системи; зміст освіти; освітні, педагогічні технології; методи, форми, засоби розвитку особистості, організації навчання і виховання; технології управління закладом освіти, системою освіти.

Список використаних джерел.

1. Положення про порядок здійснення інноваційної діяльності у сфері освіти Наказ Міністерства освіти і науки від 12 травня 2023 року № 552 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-23#Text>

Ю.А. Скиба

Основні принципи здобуття вищої освіти у дуальній формі (Basic principles of obtaining higher education in a dual form). Русіями ефективного перебігу освітнього процесу в дуальній формі є низка принципів, що стосуються змісту, методів й організації дуального навчання. До них належать : взаємодія вищої освіти і ринку праці, відповідності змісту підготовки здобувачів освіти

професійним стандартам, орієнтація підготовки фахівців з вищою освітою на потреби ринку праці, інтеграція вищої освіти з виробничим процесом за обраною студентом спеціальністю, студентоцентризм, трипартизм, інформаційна доступність, умотивованість суб'єктів освітнього процесу до навчання за дуальною формою. (Завдяки принципу взаємодії вищої освіти і ринку праці теоретичні знання підкріплюються вміннями, сформованими під час навчання на робочому місці і ринок праці поповнюється професійно підготовленими фахівцями з вищою освітою.

Відповідність змісту підготовки здобувачів освіти професійним стандартам забезпечує реалізацію державної політики щодо підготовки конкурентоспроможного людського капіталу, сприяє узгодженості вимог до змісту та результатів освітньої діяльності ЗВО з підготовки майбутніх фахівців за конкретним рівнем вищої освіти і спеціальністю; спрямовує освітній процес на формування умінь, необхідних майбутнім фахівцям у професійній діяльності.

Принцип орієнтації підготовки фахівців з вищою освітою на потреби ринку праці важливий тим, що збалансовує попит і пропозицію фахівців з вищою освітою (випускників ЗВО) і потреби ринку праці в них, спонукає ЗВО зважати на потреби ринку праці у фахівцях конкретних спеціальностей та не допускати перевиробництва випускників з незатребуваними спеціальностями.

Втілення принципу інтеграції вищої освіти з виробничим процесом за обраною студентом спеціальністю забезпечує тісну взаємодію академічної та практичної складових підготовки фахівців з вищою освітою, затребуваних на ринку праці.

Принцип студентоцентризму дозволяє враховувати інтереси, можливості, потреби і здібності студентів навчатись за індивідуальним навчальним планом, обирати дуальну форму здобуття вищої освіти.

Дотримання принципу трипартизму налагоджує рівноправне партнерство та збалансованість освітніх інтересів всіх учасників дуального навчання, завдяки чому вибудовується трикутник партнерства, в якому панують злагодженість дій та взаєморозуміння учасників дуального навчання.

Принцип інформаційної доступності забезпечує суб'єктам трикутника партнерства вільний доступ до різнопланової інформації щодо дуального навчання й наявних можливостей її здобуття у конкретному ЗВО та досвіду застосування дуальної форми здобуття вищої освіти в Україні і за кордоном.

Принципу умотивованості суб'єктів освітнього процесу до здобуття вищої освіти у дуальній формі належить ключова роль в обранні студентом дуальної форми здобуття вищої освіти, оскільки без позитивної мотивації жодна діяльність не відбувається.

Список використаних джерел:

1. Педагогіка і методика навчання у вищій школі : навчальний посібник. – 2-е вид., переробл. і доп. /Л.В.Зайченко. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. – 456 с.

<https://knushop.com.ua/image/catalog/lira20230617/pdf/12230.pdf?srsId=AfmBOopYk-R1eFmDJWYymnxu8srdsmxfYv5hSXxwqL-XVF7qOZ8LqQSo>

2. Ярошенко О. Принципи застосування дуальної форми здобуття вищої освіти. Соціально-гуманітарні студії: інновації, виклики та перспективи : збірник матеріалів II Міжнародної наукової конференції (м. Житомир, 16–17 трав. 2024 р.). Житомир : Житомирська політехніка, 2024. С. 3–5. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/sotsialno-humanitarni-studiyi-innovatsiyi-vyklyky-ta-perspektyvy-zbirnyk-materialiv-iimizhnarodnoyi-naukovoyi-konferentsiyi-m-zhytomyr-16-17-travnnya-2024-r/>

О.Г. Ярошенко

Педагогічна інноватика (Pedagogical innovation) – новий міждисциплінарний науковий напрям, що вивчає актуально значущі та системно організуючі інноваційні процеси, які стають перспективними для еволюції освіти та позитивно впливають на її розвиток, а також на розвиток більш широкого мультикультурного простору. Педагогічна інноватика в широкому розумінні, обіймає вивчення питань філософського, психологічного, психосоціального, соціального, інформаційного та педагогічного забезпечення інноваційних процесів, спрямованих на розв'язання проблем та завдань сучасного етапу розвитку освіти та особистості.

Список використаних джерел.

1. Словник з професійної педагогіки: за ред. А.В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 221 с. URL: <https://www.pedagogic-master.com.ua/public/semenova/slovník.pdf>

Ю.А. Скиба

Педагогічні інновації (Pedagogical innovation) – особлива організація діяльності і мислення, що спрямована на реалізацію нововведень в освітньому просторі, або процес створення, засвоєння, впровадження та розповсюдження нового в освіті. Впровадження педагогічних інновацій у трьох наступних напрямках: 1. Удосконалення традиційного педагогічного процесу, тобто модернізація, модифікація, раціоналізація того, що прийнято; 2. Трансформація традиційного процесу, тобто його радикальні перетворення; 3. Комплексність (комбінаторність) видозмін, які складаються як з елементів модернізації, модифікації та раціоналізації традиційної системи, так і її трансформації. Звичайно розглянутий поділ за такими напрямками є умовним, оскільки чіткого розмежування вони не мають, але характерні особливості кожного напрямку спричинюють їх розподіл. видозміни, що призводять до поелементних видозмін.

Список використаних джерел.

1. Словник з професійної педагогіки: за ред. А.В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. –221с. URL: <https://www.pedagogic-master.com.ua/public/semenova/slovník.pdf>.
2. Аніщенко О.В., Яковець Н.І. Сучасні педагогічні технології: курс лекцій. Навч. посібник. За заг. ред. Н.І. Яковець. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 199 с.

Ю.А. Скиба

Принципи навчання за дуальною формою здобуття вищої освіти (Principles of dual higher education studies). Навчання за дуальною формою здобуття вищої освіти здійснюється за принципами: взаємодії вищої освіти і ринку праці, відповідності змісту підготовки здобувачів освіти професійним стандартам, орієнтації підготовки фахівців з вищою освітою на потреби ринку праці, інтеграції вищої освіти з виробничим процесом за обраною студентом спеціальністю, студентоцентризму, трипартизму, інформаційної доступності, умотивованості суб'єктів освітнього процесу до навчання за дуальною формою.

Завдяки наведеним принципам теоретичні знання здобувачів вищої освіти підкріплюються практичними вміннями, сформованими під час навчання на робочому місці, і ринок праці поповнюється професійно підготовленими фахівцями з вищою освітою; зміст навчання регулюється професійними стандартами; урівноважуються пропозиція фахівців з вищою освітою і попит ринку праці на них; вища освіта інтегрується з виробничим процесом за обраною студентом спеціальністю; формується трикутний партнерства учасників дуального навчання — здобувача вищої освіти, закладу вищої освіти і роботодавця.

Наведені принципи забезпечують тісну взаємодію академічної та практичної складових освітнього процесу і його конструювання з урахуванням можливостей, мотивів і здібностей майбутніх фахівців. Об'єктивність і незаперечність розглянутих принципів підтверджена півстолітнім зарубіжним досвідом, щонайперше німецьким, і не потребує додаткового обґрунтування. За розглянутими принципами може і має вибудовуватись дуальне навчання у вітчизняних закладах вищої освіти задля забезпечення ринку праці конкурентноспроможними фахівцями.

Список використаних джерел:

1. Онтологія дуальної освіти: досвід Німеччини та України / В. Бугайчук, О. Давліканова, І. Лилик та ін. Київ : ТОВ «Вістка», 2022. 240 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2023/03/10/Ontologi.book-6.03.23.pdf>
2. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 13.04.2023 № 426. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0929-23#Tex> .

3. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти: розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.09.2018 № 660-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80#Text>

О.Г. Ярошенко

Рамка кваліфікацій (qualifications framework) - це впорядкована за складністю база освітніх та професійних кваліфікацій, що визначає загальні вимоги до результатів навчання для кожного рівня. Рівні рамки описуються незалежно від спеціальностей, галузей знань та видів економічної діяльності.

Створюються міжнародні, регіональні та національні рамки кваліфікацій.

В Україні Національна рамка кваліфікацій була затверджена у 2001 році, вагомими змінами було внесено у 2019 році [1].

Європейська рамка кваліфікацій для навчання упродовж життя а першій редакції була схвалена Рекомендаціями Ради ЄС у 2008 році, оновлена редакція – у 2017 році [2].

Національна рамка кваліфікацій описує рівні дескрипторами:

знання;

- уміння/навички;
- комунікація;
- відповідальність і автономія.

Європейська рамка кваліфікацій описує рівні дескрипторами:

знання;

- уміння/навички;
- відповідальність і автономія.

Національні і Європейська рамка кваліфікацій використовуються для оперативного взаємного визнання кваліфікацій у державах - членах ЄС.

Список використаних джерел:

1. Національна рамка кваліфікацій. Затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>
2. COUNCIL RECOMMENDATION of 22 May 2017 on the European Qualifications Framework for lifelong learning and repealing the recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2017_189_R_0003

В.В. Ковтунець

Регульована професійна кваліфікація (регульована професія) (Regulated professional qualification) - це професійна діяльність або група професій, доступ до якої(-их), заняття якою(-ими) або один зі способів набуття якої(-их) підлягає, прямо чи опосередковано, регулюванню законодавчими, нормативними або адміністративними положеннями щодо оволодіння професійною кваліфікацією, зокрема використання професійної назви професії, яка, згідно з обмеженнями закону, може використовуватися лише власниками професійної кваліфікації, що вважається формою практики [1].

Запропоноване визначення базується на Директиві Європейського парламенту та Ради ЄС 2005/36/ЄС [2] – нормативно-правовому акті Європейського Союзу, який є обов'язковим до виконання всіма державами - членами ЄС шляхом імплементації до національного законодавства. В законодавстві України цей термін не визначений.

На момент написання статті в Україні регульованими в розумінні ЄС можна вважати професійні кваліфікації з енергоаудиту, частково - правничі професійні кваліфікації (адвокат, нотаріус, суддя, прокурор).

Регульованість професійної кваліфікації означає, що основні кваліфікаційні вимоги включно з освітньою кваліфікацією, необхідною для доступу до професії, визначаються законодавством, а допуск до виконання робіт здійснюється на підставі присвоєної професійної кваліфікації.

Директива визначає базові вимоги до освітньої та професійної кваліфікацій, зокрема, за медичними, фармацевтичними, ветеринарними кваліфікаціями, кваліфікаціями у сфері архітектури.

Список використаних джерел:

1. Ковтунець В., Мельник С. Розвиток національної системи кваліфікацій України: регульовані професії в контексті європейських підходів. Освітня аналітика України (2024) № 4. с. 76-86.
2. DIRECTIVE 2005/36/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 7 September 2005 on the recognition of professional qualifications. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1411115914544&uri=CELEX:32005L0036>

В.В. Ковтунець

Результати навчання (Learning outcomes). Результати навчання – це знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

Це визначення дається Законом України «Про освіту» (стаття 1) [1].

Рекомендації Ради Європейського Союзу від 22 травня 2017 року щодо нової редакції Європейської рамки кваліфікацій [2] дають стисліше визначення: «**результати навчання** означають твердження щодо того, що здобувач знає, розуміє та здатний робити після завершення освітнього процесу, що визначаються в термінах знань, вмінь і навичок, відповідальності та самостійності».

Державний стандарт «Словник щодо компетенції осіб, які сертифікують персонал» [3] пропонує таке визначення «**результати навчання** – це те, що особа має знати, розуміти чи бути здатною виконувати після завершення програми підготовки, курсу чи модуля».

Детальніше про формування цього терміну можна почитати в посібнику із реалізації Болонського процесу в університетах [4].

Запропоноване тут визначення дає невичерпний перелік результатів навчання і визначає основні характеристики об'єктів, які можуть бути визнані результатами навчання:

- результати навчання можна ідентифікувати,
- результати навчання можна спланувати,
- результати навчання можна оцінити і виміряти, за умови що особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

Список використаних джерел:

1. Про освіту. Закон України від 5 вересня 2017 року, № 2145-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. COUNCIL RECOMMENDATION of 22 May 2017 on the European Qualifications Framework for lifelong learning and repealing the recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (2017/C 189/03). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017H0615\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017H0615(01))
3. Державний стандарт «СЛОВНИК ЩОДО КОМПЕТЕНЦІЇ ОСІБ, ЯКІ СЕРТИФІКУЮТЬ ПЕРСОНАЛ» ДСТУ ISO/IEC TS 17027:2018 (ISO/IEC TS 17027:2014, IDT). Київ. ДП «УкрНДНЦ» 2019. – 12 с.
4. D. Kennedy, Á. Nyland, N. Ryan. Writing and Using Learning Outcomes: a Practical Guide. Implementing Bologna in your institution. https://ehea.info/media.ehea.info/file/Qualifications_frameworks/05/0/Kennedy_Writing_and_Using_Learning_Outcomes_597050.pdf

В.В. Ковтунець

Система керування контентом (Content management system) – це системний застосунок, який дозволяє користувачам створювати, редагувати, співпрацювати, публікувати та зберігати цифровий контент. Система керування контентом складається з двох компонентів: застосунок для керування

контентом та застосунку для доставки контенту. Застосунок для керування контентом – це графічний інтерфейс користувача, який дозволяє користувачам розробляти, створювати, змінювати та видаляти контент веб-сайту без будь-яких знань HTML. Компонент застосунку для доставки контенту надає внутрішній службі, які підтримують керування та доставку контенту після його створення користувачем.

Головною метою такої системи є можливість збирати в єдине ціле і об'єднувати на основі ролей і завдань всі різнотипні джерела знань і інформації, доступні як усередині організації, так і за її межами, а також можливість забезпечення взаємодії співробітників, робочих груп і проектів із створеними ними базами знань, інформацією і даними так, щоб їх легко можна було знайти, витягувати і повторно використовувати звичним для користувача чином.

Список використаних джерел.

1. The European Digital Education Hub (EDEH) . Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2025. URL: <file:///D:/Users/We/Desktop/glossary-NC0125031ENN.pdf>
2. Термінологічний словник з використання інформаційних технологій та електронних бібліотечних систем: упоряд. Кільченко А. В. К. : ІТЗН НАПН України, 2014. 15 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/107152/1/%D0%93%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%B0%D1%80i%D0%B9_%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf

Ю.А. Скиба

Система управління навчанням (Learning management system) – це програмне забезпечення, яке допомагає вам створювати, керувати, організувати та надавати онлайн-навчальні матеріали для здобувачів вищої освіти. Здобувачами освіти можуть бути, будь-хто, хто зацікавлений у навчанні протягом усього життя та отримує доступ до навчальних матеріалів через пристрій, головним чином через Інтернет.

Список використаних джерел.

1. The European Digital Education Hub (EDEH) . Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2025. URL: <file:///D:/Users/We/Desktop/glossary-NC0125031ENN.pdf>

Ю.А. Скиба

Спіральні моделі інновацій (Spiral models of innovation): Схематичні зображення, що унаочнюють особливості взаємодії суб'єктів створення інновацій, які позиціонуються як спіралі цих моделей. Додавання кожної нової спіралі відображає новий етап еволюції інноваційної взаємодії її суб'єктів.

Ідея моделювання взаємодії суб'єктів інноваційної діяльності у вигляді спіралі належить Г. Іцковіцу (H. Etzkowitz) і Л. Лейдесдорффу (L. Leydesdorff), які розробили першу спіральну модель партнерства в інноваційній сфері – «з потрійною спіраллю» (Triple Helix), яка, поступово ускладнюючись й нарощуючи спіралі, стала основою для появи більш складних моделей.

Модель **Triple Helix** описує взаємодію між університетом, промисловістю та урядом як головними суб'єктами інноваційної діяльності, де *університети* проводять фундаментальні й прикладні дослідження, за результатами яких створюють нові знання, виробляють інноваційні технології (передусім промислові) і поширюють інноваційний досвід; *підприємства й бізнес* забезпечують умови для практичної апробації інновацій, вироблення і упровадження інноваційної продукції, а *уряд* відповідає за дотримання стабільних договірних відносин і створення сприятливих умов для розвитку, масштабування і трансферу інновацій та виведення їх на ринок, а також здійснює регулювання інноваційного розвитку країни в цілому.

Модель **Quadruple Helix (із 4-складовою спіраллю)** утворилася за рахунок розширення кола учасників інноваційної взаємодії шляхом долучення до них *громадянського суспільства* як користувача не лише промислових, але й соціальних інновацій. Системотвірним елементом цієї моделі стали громадяни держави як рушійні сили інноваційної взаємодії, та знання, які циркулюють між соціальними підсистемами і реалізуються у суспільстві й економіці.

Модель *Quintuple Helix (із 5-складовою спіраллю)* виникла у зв'язку з прискоренням технологічного прогресу, наростанням глобалізації та усвідомленням перспектив, викликів і загроз цих процесів. Тому до її основних елементів додано *середовище*, яке розглядається у природному, соціальному і цифровому вимірах. Ця модель базується на поєднанні державного й соціального регулювання процесів вироблення нових знань та їх трансферу і передбачає орієнтацію учасників інноваційної взаємодії на створення екологічної цінності поряд з економічною та соціальною цінностями, а також на проведення міждисциплінарних досліджень для забезпечення стійкого розвитку країн світу в умовах глобальних викликів.

Визнання залежності результатів стійкого розвитку від кількості й потужності інвестицій, вкладених у створення й трансфер інновацій, актуалізувало роль інвестора у взаємодії суб'єктів інноваційної діяльності, наслідком чого стала поява моделі *Sextuple Helix (із 6-складовою спіраллю)*. Нова спіраль цієї моделі – *інвестор* – значною мірою впливає на визначення напрямів, умов, змісту і правил інноваційної взаємодії, адже він завдяки цьому прагне досягти своїх цілей і отримати гарантоване збільшення прибутків. Водночас, інвестор найбільше ризикує серед інших учасників цієї взаємодії, оскільки вкладання фінансів у стартапи, інвестування у розвиток малих і середніх підприємств (МСП) може призвести до значних збитків через фінансову недосвідченість виробників-початківців. Подоланню цієї проблеми сприяє співпраця банків, МСП та учасників стартапів з університетами, які допомагають бізнесменам-початківцям, здійснюючи навчання та наставництво у сферах фінансового менеджменту, фінансового обліку і звітності. У такій схемі співпраця університету, бізнесу, держави та інвестора забезпечує надійність інвестицій для фінансових установ та уряду, надає бази практики для університетів і допомагає малим і середнім підприємствам та учасникам стартапів удосконалити навички, необхідні для ведення бізнесу.

Новий етап еволюції моделі взаємодії суб'єктів інноваційної діяльності, що знаменувався появою *Septuple Helix (моделі із 7-складовою спіраллю)*, зумовлений усвідомленням того, що кінцевим бенефіціаром результатів цієї взаємодії є *споживач*, який визначає запит і попит на інновації, схвалюючи одні з них та ігноруючи чи відкидаючи інші. Тому досягти успіху в інноваційній діяльності неможливо без орієнтації на потреби і запити споживача й водночас без впливу на них з метою формування його споживчої поведінки. І в цьому зв'язку актуалізується роль університетів як центрів наукових досліджень різних проблем, які виробляють і поширюють нове наукове знання, формують у представників бізнесу (передусім МСП) потрібні для роботи навички, надають послуги з мікрокваліфікації, консалтингу, аналітики та ін.

Серед сучасних дослідників та практичних працівників інноваційної сфери все більше поширюється думка, що для кращої координації інноваційної взаємодії уряду, університетів, бізнесу, фінансових установ, споживачів та громадянського суспільства потрібен ще один суб'єкт, здатний надати допомогу кожному з учасників, враховуючи їхні різні обмеження. Цей суб'єкт повинен допомагати вирішувати проблему інституційної координації, консультувати, якщо це необхідно, у започаткуванні інноваційного процесу, щоденній інноваційній діяльності, а також у пошуку нового ринку для вироблених інновацій, і навіть бути торговим агентом, який шукає замовлення з-за кордону або з інших міст, а потім координує продажі й у такий спосіб сприяє створенню очікуваної цінності для всіх учасників інноваційної взаємодії. Таким учасником є **Компанія підтримки (Supporting Company)**, яка функціонує як самостійне підприємство, створене для координації програм та сприяння співпраці між різними зацікавленими сторонами – учасниками взаємодії. З огляду на свій вплив на зміст і організацію взаємодії учасників інноваційного процесу компанія підтримки може стати новою спіраллю моделі цієї взаємодії, перетворивши її на восьмискладову.

Розглянуті теоретичні моделі взаємодії суб'єктів інноваційної діяльності відображають розширення зв'язків університетів із кластерами знань та інноваційними мережами у рамках інноваційних екосистем різних рівнів. Тому вони можуть братися за основу при визначенні функцій і стратегій розвитку кожного з елементів таких екосистем як спіралей моделі, що сприятиме не лише їх інституційному розвитку, а й становленню інноваційної сфери в Україні та забезпеченню стійкого соціально-економічного зростання нашої держави.

Дивись також: *інноваційна взаємодія; еволюція університетів; університет 3.0; університет 4.0.*

Список використаних джерел:

1. Etzkowitz H., Leydesdorff L. The triple helix - University - Industry - Government Relations: A Laboratory for Knowledge Based Economic Development. *EASST Review*. 1995. Vol. 14. No. 1. P. 14-19. https://www.researchgate.net/publication/241858820_The_Triple_Helix_-_University-Industry-Government_Relations_A_Laboratory_for_Knowledge_Based_Economic_Development.
2. Etzkowitz H., Mello J. M. The Rise of a Triple Helix Culture: Innovation in Brazilian Economic and Social Development. *International of Technology and Management & Sustainable Development*. 1994. Vol. 2 Iss. 3. P. 159-171. https://www.researchgate.net/publication/240295315_The_rise_of_a_triple_helix_culture_Innovation_in_Brazilian_economic_and_social_development.
3. Carayannis E. G., Campbe D. F. J. 'Mode 3' and 'Quadruple Helix': Toward a 21st century fractal innovation ecosystem. *International Journal of Technology Management*. 2009. Vol. 46. Iss. 3-4. P. 201-234. DOI: 10.1504/IJTM.2009.023374. https://www.researchgate.net/publication/240295704_'Mode_3'_and_'Quadruple_Helix'_Toward_a_21st_century_fractal_innovation_ecosystem.
4. Carayannis E. G., Rakhmatullin R. The Quadruple/Quintuple Innovation Helixes and Smart Specialisation Strategies for Sustainable and Inclusive Growth in Europe and Beyond. *Journal of the Knowledge Economy*. 2014. Vol. 5. No. 2. P. 212–239. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC88895>.
5. Herman F., Djajadikerta H. Septuple Helix Partnership Model for Value Creation. *International Journal of Economic Research*. 2017. V. 14. N. 19. P. 493-510. ISSN: 0972-9380. https://www.academia.edu/40134588/Septuple_Helix_Partnership_Model_for_Value_Creation

О.М. Омич

Справедливість освітнього вимірювання (fairness of education measurement) – це поняття передбачає створення можливості здобувачеві продемонструвати всі важливі для нього/неї результати навчання.

Тестові методи з використання тестових завдань лише закритого типу часто не забезпечують належної справедливості, оскільки таким завданнями важко охопити всю предметну область.

Додавання завдань відкритого типу поліпшує справедливість тестувань.

Для оцінювання результатів навчання здобувачів професійних кваліфікацій критичним для забезпечення якісного оцінювання, зокрема, і для забезпечення справедливості оцінювання, є оцінювання демонстрації здобувачем виконання трудових функцій чи окремих практичних дій [2].

Список використаних джерел:

1. Educational Measurement. Fifth edition. Edited by Linda L. Cook and Mary J. Pitoniak. Published in the United States of America by Oxford University Press, United States of America. © National Council on Measurement in Education. 2025/ <https://ncme.org/document/educational-measurement-fifth-edition/>
2. Посібник для оцінювачів результатів навчання для присвоєння професійних кваліфікацій / За ред. В. Ковтунця та Т. Семігіної. Київ: Національне агентство кваліфікацій; Представництво Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні, 2021. 179 с. https://www.researchgate.net/publication/358286315_Posibnik_dla_ocinuvaciv_rezultativ_navcanna_dla_prisvoenna_profesijnih_kvalifikacij

В.В. Ковтунець

Студентське підприємництво (Student entrepreneurship): Цілеспрямована діяльність студентів у межах університетського середовища, спрямована на створення інноваційних продуктів, послуг або соціально значущих проєктів, що реалізуються через інтеграцію освітніх, наукових і бізнесових ресурсів для сприяння економічному та соціальному розвитку.

Феномен студентського підприємництва є багатограним і поєднує в собі інноваційну активність молоді з освітніми, інституційними та соціально-економічними процесами. У нормативно-правовому полі Європейського Союзу, зокрема в межах рамки EntreComp та Рекомендацій Ради ЄС, воно трактується передусім як реалізація підприємницької компетентності – здатності діяти на основі можливостей та ідей для створення цінності для інших. Сутність цього явища розкривається через його подвійну природу: як педагогічного механізму «навчання через дію» (*learning by doing*), що розвиває критичне й креативне мислення, та як елемента економічної системи, що забезпечує появу нових стартапів і бізнес-моделей.

Відмінною рисою студентського підприємництва є його повна інтегрованість в освітній процес, де студент одночасно виступає здобувачем знань та співтворцем інноваційного проєкту. Воно охоплює поетапний процес від формування підприємницьких намірів до реальних дій у межах університетської екосистеми – інкубаторів, акселераторів та хабів. Такий підхід стимулює ініціювання змін у суспільстві через соціальні інновації та молодіжні підприємства, орієнтовані на сталий розвиток. Завдяки залученню менторської підтримки та партнерства з бізнесом, студентське підприємництво стає інструментом трансферу знань від дослідницької діяльності до реальної економіки, перетворюючи студентів на активних агентів економічних та соціальних змін у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 1 січн. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning // Official Journal of the European Union. 2018. С 189. Р. 1–13.
3. Passavanti C., Ponsiglione C., Primario S., Rippa P. The evolution of student entrepreneurship: State of the art and emerging research direction // The International Journal of Management Education. 2023. Vol. 21, Iss. 2.
4. Entrepreneurial literacy and skills. European Parliament. 2022. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2022\)703407](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2022)703407).
5. Червона Л. Інноваційні технології розвитку студентського підприємництва в університетах в умовах повоєнного відновлення країни. *Теоретичні засади розвитку інноваційної діяльності університетів у контексті стійкого розвитку : монографія* / Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич, Л. Червона О. Ярошенко; за ред. Ю. Скиби. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2025. С.92-107.

Л.М. Червона

Студентський стартап (Student startup): інноваційний підприємницький проєкт, започаткований і реалізований студентом або групою студентів під час навчання у закладі вищої освіти чи невдовзі після його завершення, спрямований на створення нового продукту, послуги, технології або бізнес-моделі з потенціалом подальшого масштабування та комерціалізації.

Студентський стартап є формою практичного втілення інноваційної активності молоді, що базується на використанні наукових знань та цифрових технологій. На відміну від класичного малого бізнесу, стартап орієнтований на швидке зростання та створення нового ринку або радикальну трансформацію існуючого. У межах університету стартап-проєкт часто виступає результатом проєктного навчання (PBL) та інструментом комерціалізації інтелектуального капіталу студента

Основними ознаками та критеріями студентського стартапу є:

- інноваційність продукту або процесу: наявність унікальної ціннісної пропозиції (USP), що базується на новітніх розробках або нестандартному поєднанні існуючих технологій;
- масштабованість: потенціал бізнес-моделі до багаторазового збільшення доходів при незначному зростанні витрат;
- командний характер (Founders): наявність ядра проєкту (зазвичай 2–4 особи), де поєднуються технічні (Hacker), дизайнерські (Hipster) та управлінські (Hustler) компетенції;

- робота з MVP (Minimum Viable Product): створення мінімально життєздатного продукту для швидкого тестування гіпотез на реальних користувачах;
- високий ступінь ризику: діяльність в умовах браку ринкових даних, що передбачає готовність до зміни стратегії (Pivot) або закриття проєкту;
- залучення зовнішнього капіталу: орієнтація на грантову підтримку, акселераційні програми, бізнес-ангелів або венчурні інвестиції для швидкого розвитку;
- академічне коріння: зв'язок ідеї проєкту з фаховим навчанням, науковою роботою на кафедрі або діяльністю в університетському хабі/інкубаторі.

Список використаних джерел:

1. European Commission. Report highlights the benefits of entrepreneurial skills in education [Electronic resource]. URL: <https://education.ec.europa.eu/news/report-highlights-the-benefits-of-entrepreneurial-skills-in-education> (date of access: 03.04.2026).
2. European Universities Alliance for Technology and Innovation. Startup Lab [Electronic resource]. URL: <https://eis-tech.eu/startuplab/> (date of access: 03.04.2026).
3. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. Стартап-школа KNEU [Електронний ресурс]. URL: https://kneu.edu.ua/en/startup_school_kneu/ (дата звернення: 03.04.2026).
4. Ward A., Hernández-Sánchez B., Sánchez-García J. Student entrepreneurship and university ecosystems: current trends and future perspectives // Proceedings of the 18th European Conference on Innovation and Entrepreneurship. 2023. URL: <https://papers.academic-conferences.org/index.php/ecie/article/view/2580> (date of access: 03.04.2026).

Л.М. Червона

Трикутник партнерства суб'єктів дуального навчання (Triangle of partnership of dual education entities). Суб'єктами дуального навчання, котрі діють на підставі укладених угод, є здобувачі вищої освіти, заклади вищої освіти, роботодавці,

Здобувач вищої освіти за власним бажанням обирає дуальну форму здобуття вищої освіти та підприємство, на якому відбуватиметься його навчання та виконання під керівництвом наставника відповідного посадового обов'язку, за що отримує грошову винагороду. Обов'язковим для здобувача вищої освіти є складання і виконання індивідуального плану підготовки на весь період дуального навчання.

Заклад вищої освіти несе повну відповідальність за організацію та проведення навчання у дуальній формі. Задля цього у ЗВО розробляють внутрішні нормативні документи, що регламентують запровадження дуальної форми здобуття вищої освіти, складають навчальний план, зазначаючи в ньому поділ освітнього процесу на періоди навчання в університеті та на підприємстві, здійснюють розподіл кредитів ЄКТС між навчанням у ЗВО та на виробництві.

Роботодавець (підприємство, організація, установа тощо) надає у користування студентів сучасне обладнання, демонструє високий рівень організації праці, призначає наставника і бере на себе зобов'язання забезпечувати виконання здобувачем вищої освіти індивідуального навчального плану на робочому місці. Роботодавець також бере участь у формуванні змісту навчання, спільно із ЗВО визначає очікувані результати навчання здобувача вищої освіти на робочому місці.

Злагоджена і конструктивна діяльність суб'єктів дуального навчання дістала назву трикутника партнерства суб'єктів дуального навчання. Його утворення проходить кілька етапів: пошуковий, інституціоналізаційний, проєктуальний, імплементаційний, аналітико-прогностичний.

Заклад вищої освіти й роботодавець спільно дбають про створення освітнього середовища, сприятливого для інтеграції освіти, науки і практичної діяльності, реалізації принципу студентоцентризму у підготовці для ринку праці конкурентноспроможних фахівців.

Список використаних джерел:

- 1 Методичні рекомендації щодо впровадження дуальної форми здобуття освіти / В. Бугайчук, О. Бучинська, О. Давліканова та ін.; за заг.

ред. М. Романова. Київ : ТОВ «Вістка», 2023. 281 с. URL: <https://era-ukraine.org.ua/dualna-osvita-metodychni-rekomendatsii/>

2. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 13.04.2023 № 426. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0929-23#Text>

3. Ярошенко О. Інституційні засади та механізми організації освітнього процесу за дуальною формою здобуття вищої освіти в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України. / Теоретичні основи і механізми взаємодії вищої освіти та ринку праці в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України : монографія / Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич, Л. Червона, О. Ярошенко; за ред. Ю. Скиби. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2024. С. 79 – 91.

https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2025/03/Vzayemodiya-VO-ta-rynku-pratsi_IVO-2024-135p.pdf

О.Г. Ярошенко

Уміння і навички (Skills). Уміння і навички – це дві ключові складові здатності виконувати завдання чи вид діяльності з певним бажаним результатом, набута в результаті освіти чи професійної підготовки.

Запропоноване визначення розроблено на основі Державного стандарту «Словник щодо компетенції осіб, які сертифікують персонал» [1]. Це зроблено з урахуванням таких фактів:

- 1) Англomовний термін training слід перекладати українською як «професійна підготовка»;
- 2) Перелічені у Стандарті способи набуття вмінь та навичок покриваються різними видами освіти: формальна, неформальна та інформальна.

Рекомендації Ради Європейського Союзу від 22 травня 2017 року щодо нової редакції Європейської рамки кваліфікацій [2] пропонують схоже визначення, яке використано також і в Національній рамці кваліфікацій [3]: вміння і навички – це «здатність застосовувати знання та використовувати ноу-хау для виконання завдань і вирішення проблем». Далі це визначення пропонує класифікацію вмінь і навичок: «у контексті Європейської кваліфікаційної рамки (ЄРК) вміння і навички описуються як когнітивні (що передбачають використання логічного, інтуїтивного та творчого мислення) або практичні (що передбачають спритність рук та використання методів, матеріалів, інструментів та приладів)».

Законами України поняття «вміння і навички» не визначаються.

Англо-український словник [4] дає переклади терміну “skill”: 1) майстерність, умілість, вправність, досвід; 2) здатність, уміння; 3) талант хист, здібності; 4) ремесло; 5) знання, розуміння, обізнаність. Подібне тлумачення знаходимо і у відомих словниках англійської мови.

Великий тлумачний словник сучасної мови [5] дає тлумачення слів «уміння» і «навички».

Уміння (вміння) - здобута на основі досвіду, знання здатність належно робити що-небудь.

Навичка - схильність чи потреба діяти, вести себе певним чином; звичка.

Для оцінювання набуття навичок, а також і вмінь, можна застосовувати психомоторну таксономію Блума та її узагальнення [6].

Розмежування понять уміння і навички корисне в оцінюванні результатів навчання здобувачів професійних кваліфікацій [7].

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт «СЛОВНИК ЩОДО КОМПЕТЕНЦІЇ ОСІБ, ЯКІ СЕРТИФІКУЮТЬ ПЕРСОНАЛ» ДСТУ ISO/IEC TS 17027:2018 (ISO/IEC TS 17027:2014, IDT). Київ. ДП «УкрНДНЦ» 2019. – 12 с.
2. COUNCIL RECOMMENDATION of 22 May 2017 on the European Qualifications Framework for lifelong learning and repealing the recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (2017/C 189/03). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017H0615\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017H0615(01))

3. Національна рамка кваліфікацій. Затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 519). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>
4. Англо-український словник. Склав М.І.Балла. Том II. Київ: «Освіта», 1996. -712 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної мови.
<https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%83%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F>,
<https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0>
6. J. Irvine. Taxonomies in Education: Overview, Comparison, and Future Directions. Journal of Education and Development; Vol. 5, No. 2; August, 2021. 25 p. URL: <https://doi.org/10.20849/jed.v5i2.898>.
7. Посібник для оцінювачів результатів навчання для присвоєння професійних кваліфікацій / За ред. В. Ковтунця та Т. Семигіної. Київ: Національне агентство кваліфікацій; Представництво Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні, 2021. 179 с.

В.В. Ковтунець

Університет 3.0, або, **Підприємницький університет (University 3.0, or Entrepreneurial University)**: Інноваційна освітньо-наукова установа, що функціонує на засадах академічного підприємництва, характеризується перенесенням академічних і наукових знань до практичних галузей економіки й суспільства загалом, втіленням їх в інноваційному продукті чи послугі, їх комерціалізацією, пошуком зовнішнього недержавного фінансування на засадах діалогу з бізнесом, державою і громадянським суспільством.

Це водночас заклад вищої освіти, наукове співтовариство й інноваційно-підприємницьке об'єднання, яке:

- на практиці реалізує єдність навчального, наукового та інноваційного процесів з широким використанням власного інтелектуального потенціалу і матеріально-технічної бази;
- акумулює, генерує і транслює нові знання для підготовки високопрофесійних фахівців;
- розробляє нові технології і перетворює їх на готовий комерційний продукт;
- задовольняє потребу користувачів в інноваційних послугах і товарах, що базуються на сучасних знаннях і технологіях;
- розвиває інноваційну інфраструктуру власного простору і регіону;
- впливає на розвиток не лише освіти і науки, але й на економіку і соціальну сферу.

Основні риси підприємницького університету:

- створення посиленого управлінського ядра;
- формування диверсифікованої фінансової бази;
- утворення розширеної периферії розвитку університету;
- стимулювання академічного ядра;
- широке розповсюдження і затвердження в університетському співтоваристві підприємницьких переконань і цінностей.

Характерні ознаки Університету 3.0:

- високий відсоток науки в бюджеті університету;
- проведення широкого кола прикладних досліджень для вирішення нагальних потреб регіону чи країни загалом;
- залучення зарубіжних професорів світового рівня (30–60%) та іноземних студентів (не менш ніж 18%);
- перевага кількості аспірантів над студентами, співвідношення студентів та викладачів 6:1;
- наявність розвиненого кампусу та інноваційної інфраструктури;
- посилена увага до якості освіти, що вимірюється на різних рівнях – від моніторингу громадських та урядових організацій (ОЕСР, ЮНЕСКО) до міжнародних рейтингів (THE, QS, ARWU).

Для того, щоб посісти й зберегти своє місце на ринку виробництва знань, підприємницький університет вступає в альянси з промисловістю, професійними об'єднаннями, зовнішніми консультантами.

Модель «Університету 3.0» має різновиди:

- «**Університет 3+**», або «Університет інновацій» – передбачає розвиток умінь впроваджувати та вбудовувати інновації. Це університет генерації ланцюжка цінностей «знання – вміння – навички – досвід»;
- «**Університет 3.1**» – університетська діяльність спрямована на формування проектних команд як одиниць розвитку (вчений + інженер + економіст + підприємець) або (автор + + СТО + CFO + CEO);
- «**Університет 3.2**» – університет є центром регіонального соціально-економічного розвитку;
- «**Університет 3.3**», або «Університет HUB / Мережевий Університет» – це освітня модель, у якій університети поєднуються в одну велику мережу, завдяки чому студенти можуть навчатися у різних університетах, що входять до мережі, одержуючи максимально широкі та комплексні знання. Мережева взаємодія за цією моделлю відбувається у двох основних напрямках. У рамках першого напрямку вона реалізує традиційну освіту, яка історично склалася у ЗВО, що входять до мережі університетів. У рамках другого напрямку використання мережевої взаємодії змінює зміст освіти, веде до виникнення нових форм і методів навчання.

Зазначені вище моделі можуть належати до різних типів:

- *дослідницький університет* – зосереджується на дослідженнях і розробках, забезпечуючи виробництво фундаментальних знань;
- *інноваційно-технологічний університет* – реалізує проривні дослідження та розробки, забезпечуючи підприємницьку діяльність і створення інноваційних практик;
- «*сервісний*» університет – здійснює підготовку кадрів з метою залучення до сервісної економіки;
- «*соціальний*» університет – забезпечує соціалізацію молоді (пропонує загальну вищу освіту).

Університети 3.0 є майданчиками для розвитку інноваційної культури та наукомістких технологій з орієнтуванням студентів на створення власного бізнесу і підприємництво.

Дивись також: *інноваційна взаємодія; спіральні моделі інновацій; еволюція університетів; університет 4.0.*

Список використаних джерел:

1. Романовський О. О. Визначення сутності «академічного капіталізму», «університетського (академічного) підприємництва» та інновацій економічно-ринкового типу в системі вищої освіти як економічних категорій. *Ukrainian-American Concordia University*. 2013. <https://old.concordia.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/DEFINITION-OF-THE-ESSENCE.pdf>.
2. Clark B. R. Creating Entrepreneurial Universities: Organizational Pathways of Transformation. *Issues in Higher Education*. Oxford: IAU Press, 1998. 232 p. <https://www.oktemvardar.com/articles/BRC%20entrepreneurial.pdf>.
3. Fairweather J. S. Entrepreneurship and Higher Education: Lessons for Colleges, Universities, and Industry. *ASHE-ERIC Higher Education Report*. 1988. № 6. 136 p. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED307841.pdf>.
4. Karpov A. University 3.0 as a Corporate Entity of Knowledge Economy: Models and Missions. *International Journal of Economics and Financial*. 2016. Vol. 6. Special Issue (S8). P. 354–360. <https://www.econjournals.com/index.php/ijefi/article/view/3765>.
5. Röpke J. The entrepreneurial university: innovation, academic knowledge creation and regional development in a globalized economy. *Similarity and difference in the process of economic growth in Germany and Japan after World-War-II to the present time*. Tokyo. 2000. P. 39-79. ISBN 4-88753-004-8. <https://www.econbiz.de/Record/the-entrepreneurial-university-innovation-academic-knowledge-creation-and-regional-development-in-a-globalized-economy-r%C3%B6pke-jochen/10001496701>.

6. Slaughter S., Leslie. L. Academic capitalism: Politics, Policies and the Entrepreneurial University. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press. 1997. 406 p. <https://yvesgingras.uqam.ca/wp-content/uploads/sites/150/ACADEMIC-CAPITALISM.pdf>.

7. Отич О. Європейські моделі і провідний досвід взаємодії університетів з іншими суб'єктами інноваційної діяльності у контексті стійкого розвитку. *Теоретичні засади розвитку інноваційної діяльності університетів у контексті стійкого розвитку* : монографія / Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич, Л. Червона О. Ярошенко; за ред. Ю. Скиби. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2025. 127 с. С. 18-38. ISBN 978-617-7486-53-3. DOI <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-53-3-2025>.

О.М. Отич

Університет 4.0 або, **Відкритий університет**, або, **Цифровий університет (University 4.0, or Open University, or Digital University)**: Заклад вищої освіти, утворений на основі моделі мережевої взаємодії й множинного інтелекту; інтегрований у відкритий освітній простір завдяки цифровізації освітнього процесу, розвитку цифрових сервісів та управління даними; спрямований на підготовку професіоналів найвищої кваліфікації відповідно до потреб Індустрії 4.0. і сучасних та перспективних глобальних викликів.

Функціонує на основі принципів гнучкості, відкритості, доступності, адаптивності, залученості, персоналізації, партнерства, неперервності навчання, зворотного зв'язку.

Передумовами виникнення Університету 4.0 стали: Четверта промислова революція, становлення інформаційного суспільства, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, упровадження цифрової економіки, відкритої освіти, цифрової педагогіки.

Метою Університету 4.0 є цифрова трансформація вищої освіти для наближення її до реалій інформаційного суспільства і забезпечення максимальної відповідності підготовки фахівців потребам практики. Це передбачає модернізацію системи викладання і учіння засобом упровадження цифрових інструментів і ресурсів, оновлення і розвитку інноваційної е-інфраструктури, перманентного підвищення цифрової грамотності усіх учасників освітнього процесу.

Основними характеристиками відкритого університету є: наявність єдиного цифрового простору й онлайн-навчання; високий рівень організації, забезпечення та управління самостійною роботою студентів; тьюторський супровід кожного навчального курсу для кожного студента; чіткий, регулярний контроль навчальних досягнень студентів; використання технологій блокчейна, інформаційно-комунікаційних, імерсивних технологій, ШІ, BigData, цифрового сліду, адаптивних освітніх програм, сучасних методик оцінювання успішності навчання; урахування цілей усіх стейкхолдерів (бізнесу, науки, держави і суспільства тощо).

Структура Університету 4.0 передбачає наявність адміністративного ядра й мережі навчальних центрів. Така організація сприяє перетворенню відкритого університету на «розподільчий університет», який організовує й координує роботу його структурних підрозділів, забезпечує її системність, а також єдність і високий рівень вимог до надання усіх видів освітніх послуг.

Дивись також: *інноваційна взаємодія; спіральні моделі інновацій; еволюція університетів; університет 3.0.*

Список використаних джерел:

1. Інтеграція освіти та науки в Україні на базі моделі університету майбутнього: моногр. ред. В. Є. Хаустова. Харків : ФОП Лібуркіна Л. М. 2021. 424 с. ISBN 978-617-7801-31-2. https://ndc-ipr.org/media/publications/files/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE_%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8_%D1%82%D0%B0_%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B8.pdf.

2. Balsiger J. Transdisciplinarity in the classroom? Simulating the co-production of sustainability knowledge. *Futures*. 2015. Vol. 65. P. 185–194. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0016328714001281>.

3. Barnett R. Understanding the University: Institution, Idea, Possibilities. *Taylor & Francis Group*. London- New York. 2016. 230 p. ISBN 9781138934054. DOI-10.4324/9781315678245 https://www.researchgate.net/publication/287995216_Understanding_the_University_Institution_Idea_Possibilities.
4. Hackett E. J. Science as a Vocation in the 1990s: The Changing Organizational Culture of Science. *The Journal of Higher Education*. 1990. Vol. 61. No. 3. P. 241–279. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315244426-27/science-vocation-1990s-edward-hackett>.
5. Kaplan A., Haenlein M. Higher education and the digital revolution: about MOOCs, SPOCs, social media, and the Cookie Monster. *Business Horizons*. 2016. Vol. 59. Iss. 4. P. 441–450. <https://ideas.repec.org/a/eee/bushor/v59y2016i4p441-450.html>.
6. Towards a 2030 vision on the future of universities in Europe. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation. 2020. 198 p. <https://data.europa.eu/doi/10.2777/510530>.
7. Отич О. Європейські моделі і провідний досвід взаємодії університетів з іншими суб'єктами інноваційної діяльності у контексті стійкого розвитку. *Теоретичні засади розвитку інноваційної діяльності університетів у контексті стійкого розвитку* : монографія / Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич, Л. Червона О. Ярошенко; за ред. Ю. Скиби. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2025. 127 с. С. 18-38. ISBN 978-617-7486-53-3. DOI <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-53-3-2025>.

О.М. Отич

Університетський інкубатор (University-based incubator): Спеціалізований інфраструктурний елемент або структурний підрозділ закладу вищої освіти, призначений для підтримки інноваційних проєктів здобувачів освіти та молодих учених на ранніх стадіях їхнього розвитку – від генерації ідеї та пре-інкубації до створення життєздатного прототипу (MVP) і реєстрації стартапу.

Університетський інкубатор функціонує як безпечне середовище для апробації результатів навчання (*safe space for failure*), інтегруючи освітній процес, наукові дослідження та підприємницьку практику. На відміну від комерційних структур, він фокусується на розвитку підприємницької компетентності, м'яких навичок (*soft skills*) та академічної доброчесності в процесі комерціалізації інтелектуальної власності. Діяльність інкубатора є ядром університетської інноваційної екосистеми та ключовим інструментом реалізації «третьої місії» університету щодо стимулювання регіонального розвитку та трансферу знань.

Ефективність функціонування університетського інкубатора забезпечується через надання комплексної підтримки, що охоплює освітньо-консультаційний супровід з питань бізнес-планування та маркетингу, менторську підтримку з боку академічної спільноти та представників бізнесу, а також надання фізичного простору для коворкінгу та доступу до науково-дослідних лабораторій. Важливою складовою діяльності є сприяння прототипуванню через мережі *FabLab*, правова підтримка у сфері захисту авторських прав і патентування, а також розвиток нетворкінгу для залучення венчурних інвестицій та грантового фінансування. Робота інкубатора базується на принципах міждисциплінарної кооперації, що дозволяє формувати проєктні команди з представників різних спеціальностей, та на використанні європейських інструментів самооцінювання інноваційності, зокрема методології *HEInnovate*.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 1 січн. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
2. Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності : Закон України від 29.08.2025 р. № 13509-IX // ІПС ЛІГА:ЗАКОН. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ji13509a>.
3. Business incubator // TVETipedia Glossary / UNESCO-UNEVOC. URL: <https://unevoc.unesco.org/home/TVETipedia+Glossary/lang=en/show=term/lang=en/term=Business+incubator#start> (дата звернення: 03.04.2026).

Л.М. Червона

Університетський інноваційний хаб (University innovation hub): поліфункціональний центр або відкрита платформа в межах закладу вищої освіти, що забезпечує взаємодію між студентами, науковцями, бізнесом, інвесторами та державним сектором для спільного створення, тестування та впровадження інноваційних рішень.

На відміну від вузькоспеціалізованих підрозділів, інноваційний хаб виконує роль екосистемного інтегратора, який поєднує освітню, наукову та підприємницьку складові діяльності університету. Хаб створює сприятливе середовище для трансферу технологій, розвитку креативних індустрій та соціального підприємництва, забезпечуючи фізичний і віртуальний простір для мережування (networking).

Університетський інноваційний хаб визначає вимоги до інфраструктури та функціонального наповнення через створення відкритих лабораторій, майстерень (FabLabs), зон коворкінгу та майданчиків для проведення хакатонів і воркшопів. Діяльність хабу спрямована на розвиток культури інновацій, підтримку міждисциплінарних досліджень та надання консультаційної підтримки з питань інтелектуальної власності. Хаб сприяє залученню стейкхолдерів до розробки освітніх програм, реалізації спільних R&D-проектів (науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт) та комерціалізації наукових результатів.

Важливим аспектом функціонування інноваційного хабу є його роль у регіональному розвитку («третя місія» університету), що проявляється у створенні спільних проектів із місцевими громадами та індустріальними партнерами.

Список використаних джерел:

1. Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності : Закон України від 29.08.2025 р. № 13509-IX // ІПС ЛІГА:ЗАКОН. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ji13509a> (дата звернення: 03.04.2026).
2. Promoting Skills for Innovation in Higher Education : OECD Education Working Papers / OECD. 2023. URL: https://www.oecd.org/en/publications/promoting-skills-for-innovation-in-higher-education_5k3tsj67l226-en.html (дата звернення: 03.04.2026).
3. A Hub-based University Innovation Model / J. Bruns, C. S. Lousa, M. C. G. S. Justino [et al.] // ResearchGate. 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/333300707_A_Hub-based_University_Innovation_Model
4. The University Innovation Hub // Université PSL : офіційний сайт. URL: <https://psl.eu/en/innovation/university-innovation-hub>

Л.М. Червона

Університетський офіс трансферу технологій (University technology transfer office): Спеціалізований структурний підрозділ закладу вищої освіти, діяльність якого спрямована на виявлення, захист та комерційне використання інтелектуального капіталу, створеного студентами, аспірантами та викладачами в межах академічного процесу. На відміну від загальних інноваційних структур, офіс трансферу технологій (далі - **ОТТ**) інтегрований у внутрішню екосистему університету та виконує роль медіатора між науковими школами ЗВО та зовнішнім бізнес-середовищем.

Ключовими особливостями функціонування трансферу технологій саме в університетському контексті є:

- Управління академічною інтелектуальною власністю: визначення прав власності на винаходи, створені студентами під час виконання дипломних робіт або наукових проектів;
- Сприяння академічному підприємництву: допомога у створенні університетських спін-оффів — компаній, заснованих на базі наукових розробок ЗВО;
- Наставництво у сфері комерціалізації: навчання студентів та молодих учених основам патентування, ліцензування та оцінки вартості технологій;
- Побудова стратегічних партнерств: укладання договорів про спільні науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи між університетськими кафедрами та промисловими партнерами.

Діяльність ОТТ забезпечує трансформацію результатів фундаментальної та прикладної науки університету в реальні інновації, що підвищує статус ЗВО як дослідницького центру та створює додаткові джерела фінансування через роялті та ліцензійні платежі.

Список використаних джерел:

1. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 14.09.2006 р. № 143-V : станом на 1 січн. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.
2. Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності : Закон України від 29.08.2025 р. № 13509-IX // ІПС ЛІГА:ЗАКОН. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ji13509a>.
3. Chen, Z., Little, V.J. & Thuan, N.H. The evolving role of technology transfer offices in the entrepreneurial university: Go-betweeners or playmakers?. *J Technol Transf* 50, 1060–1079 (2025). <https://doi.org/10.1007/s10961-024-10123-4>

Л.М. Червона

Університетський технологічний парк (University technology park): Спеціалізований територіальний та інфраструктурний комплекс, створений за ініціативою закладу вищої освіти для забезпечення безперервного циклу перетворення наукових знань у високотехнологічні продукти. Він виступає інтегруючою платформою, що об'єднує академічні дослідні центри, інноваційні компанії, сервісні підрозділи та виробничі потужності в межах єдиної керованої екосистеми.

Функціонування університетського технологічного парку базується на наданні компаніям-резидентам (зокрема університетським спін-оффам та наукоємним стартапам) доступу до унікальної науково-дослідної бази університету: спеціалізованих лабораторій, центрів колективного користування обладнанням та інтелектуального капіталу вчених. На відміну від хабів чи інкубаторів, технопарк орієнтований на стадію масштабування інновацій, забезпечуючи умови для проведення прикладних досліджень, розробки промислових зразків та дрібносерійного випуску продукції.

Структура парку зазвичай охоплює адміністративні офіси, зони коворкінгу, виставкові центри для демонстрації розробок, а також логістичну інфраструктуру. Важливою функцією технопарку є правовий та патентний супровід комерціалізації результатів науково-технічної діяльності, сприяння залученню венчурних інвестицій та грантової підтримки для реалізації складних технологічних проєктів. Університетський технопарк діє як каталізатор регіональної інноваційної активності, створюючи умови для залучення високотехнологічних підприємств до спільної R&D-діяльності (науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт) та забезпечуючи підготовку фахівців, здатних працювати на межі науки та сучасного виробництва.

Список використаних джерел:

1. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків : Закон України від 16.07.1999 р. № 991-XIV : станом на 1 січн. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14>.
2. Про наукові парки : Закон України від 25.06.2009 р. № 1563-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1563-17>.
3. Science and Technology Park // IASP - International Association of Science Parks. URL: <https://www.iasp.ws/our-industry/definitions>.

Л.М. Червона

Управління інноваційною діяльністю (Innovation management) – системна діяльність, спрямована на створення, впровадження, комерціалізацію інновацій для отримання конкурентних переваг та підвищення суспільної цінності.

Охоплює усі етапи життєвого циклу інновацій, від генерації ідей до впровадження нових продуктів. Складові управління інноваційною діяльністю:

- планування (визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, необхідності й можливості створення науково-технічного або іншого виду інновацій, дослідження ринку);
- ресурсне забезпечення (фінансування та збільшення інвестицій, людський капітал, технологічна інфраструктура, обладнання, доступ до лабораторій);

- організація (формування готовності до реалізації інноваційних проєктів: команди, розподіл ролей, залучення працівників з урахуванням їх знань, навичок та здібностей, активізація інноваційної діяльності персоналу, узгодження індивідуальних й інституційних цілей, мотивація та стимулювання інноваційної діяльності; забезпечення прав на результати наукової та інноваційної діяльності (патентування, реєстрація торговельних марок), захист прав власності на інтелектуальний продукт (ліцензування), комерціалізація інтелектуального продукту);
- координація (забезпечення ефективної реалізації інноваційних проєктів, концентрація ресурсів на пріоритетних напрямках інноваційної діяльності, координація строків, ресурсів і діяльності виконавців);
- контроль (перевірка досягнення ключових показників ефективності (KPI), оцінювання виконання планів інноваційної діяльності, прийнятих рішень та економічного / соціального ефекту отриманих результатів, коригування / визначення цілей).

Список використаних джерел

1. Innovation Radar methodology. Discover great EU-funded Innovations / European Commission. URL: https://innovation-radar.ec.europa.eu/methodology?utm_source=chatgpt.com
2. Міщенко І.В. Управління як процес / Фармацевтична енциклопедія. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/7623/upravlinnya>
3. Управляти / Словник UA: портал української мови та культури. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=управляти> +

О.В. Жабенко

Управління інтелектуальною власністю (Intellectual property management) – системна діяльність, спрямована на ідентифікацію, оцінку, правовий захист, ефективне використання і комерціалізацію інтелектуальної власності (прав на винаходи, промислові зразки, товарні знаки, авторські права та інші об'єкти, що створюються людьми в процесі їх інтелектуальної та творчої діяльності) з метою підвищення інноваційної та економічної ефективності (для забезпечення конкурентоспроможності організації).

Основні складові управління інтелектуальною власністю:

- планування забезпечення конкурентних переваг (розробка довгострокових цілей та стратегій використання та захисту інтелектуальної власності на основі аналізу ринку, визначення потенційних ризиків та можливостей);
- оцінювання інтелектуальної власності (оцінювання потенційної вартості інтелектуальної власності на основі аналізу ринку і конкурентів, визначення потенційних вигод від використання та захисту інтелектуальної власності);
- комерціалізація інтелектуальної власності (перетворення інтелектуальної власності на комерційно цінний продукт, товар або послугу шляхом пошуку потенційних партнерів для співпраці, ведення переговорів й укладання угод, а також маркетингові зусилля для просування продукту на ринку);
- захист прав інтелектуальної власності (заходи для запобігання порушенням прав інтелектуальної власності та їхнього захисту в разі виникнення конфліктів, що включає реєстрацію прав інтелектуальної власності, ведення моніторингу ринку для виявлення порушень, розробку політик щодо захисту інтелектуальної власності та реагування на порушення шляхом правових заходів).

Управління інноваційною діяльністю охоплює взаємодію з творцями (авторами, винахідниками) та включає використання інформаційних технологій (наприклад, спеціалізовані програмні продукти для управління інтелектуальною власністю, штучний інтелект для аналізу великих обсягів даних та виявлення трендів у сфері інтелектуальної власності, блокчейн-технології для забезпечення безпеки та недубльованості прав інтелектуальної власності).

Список використаних джерел

1. Сучасні підходи до управління інтелектуальною власністю / Львівський торговельно-економічний університет. URL: <https://fakultet.site/2023/09/suchasni-pidkhody-do-upravlinnia-intelektualnoiu-vlasnistiu/>

2. IP management and resources / European Commission. URL: https://intellectual-property-helpdesk.ec.europa.eu/ip-management-and-resources_en?utm_source=chatgpt.com

О.В. Жабенко

Управління інфраструктурою (Governance of infrastructure): Система регулювання функціонування і розвитку інфраструктури, що охоплює політику, рамки, норми, процеси та інструменти, які використовуються державними органами для планування, прийняття рішень, реалізації та моніторингу усього життєвого циклу інфраструктури.

Метою управління інфраструктурою є забезпечення її стійкого зростання та стійкості до зовнішніх впливів шляхом реалізації проектів таким чином, щоб вони були фінансово стійкими, рентабельними, доступними з точки зору вартості життєвого циклу, прозорими, репрезентативними, забезпечували оптимальне співвідношення ціни і якості для державного сектору й кінцевих користувачів.

Визнаючи необхідність подолання труднощів в управлінні інфраструктурою, пов'язаних із забезпеченням якості, ефективності витрат засобів, доступності за ціною, економічної вигоди, впливів з боку публічної інфраструктури тощо, Рада ОЕСР рекомендує країнам, що не входять до цієї організації, розробити рамкові концепції управління інфраструктурою, у яких буде відображене довгострокове стратегічне бачення інфраструктури, що:

- ґрунтується на загальних прагненнях до національного й субнаціонального розвитку;
- виходить з обґрунтованої оцінки поточних і майбутніх потреб в інфраструктурі на національному й субнаціональному рівнях й вибудовування пріоритетності у плануванні й задоволенні цих потреб;
- підлягає моніторингу, відзначається гнучкістю й регулярно актуалізується з урахуванням впливу нових технологій та інфраструктурних потреб;
- є бюджетостійким, відповідає середньостроковим концепціям витрат;
- визначає прозорі, послідовні, передбачувані й відповідальні інституційні основи для інфраструктури, в яких установи й органи влади наділені широкими повноваженнями, необхідними компетенціями й достатніми фінансовими ресурсами тощо.

Управління інфраструктурою університету передбачає прозоре, систематичне та ефективне залучення усіх заінтересованих сторін до планування, прийняття рішень і здійснення контролю за використанням науково-освітньої, дослідницької та інноваційної інфраструктур закладу з метою ефективного здійснення академічної, наукової та інноваційної діяльності.

Індикатори управління інфраструктурою запропоновані ОЕСР (The OECD Indicators on the Governance of Infrastructure (IGIs): стратегічне бачення інфраструктури та її планування, фінансова стійкість, доступність, співвідношення ціни і якості, державні закупівлі. Вони розроблені з метою допомоги країнам, що входять до складу цієї організації, краще оцінювати й контролювати механізми управління різними сферами інфраструктури, виявляти та вимірювати можливості, сильні сторони й ключові галузі для їх покращення.

І хоча серед цих індикаторів немає таких, що безпосередньо пов'язані з інфраструктурою вищої освіти та зокрема, університетів, вони створюють стратегічну основу для оцінювання на загальнодержавному рівні поточного стану університетської інфраструктури, результативності реалізації цими закладами інфраструктурних проектів, а також для виявлення тих проблемних аспектів в управлінні інституційною інфраструктурою, що вимагають посиленої уваги.

Дивись також: інноваційна інфраструктура університету; інклюзивна інфраструктура університету; університет 3.0; університет 4.0; механізм розвитку інноваційної інфраструктури університету.

Список використаних джерел:

1. Rivadeneira A. M. R., Dekyi T., Cruz L. (2023). "OECD Infrastructure Governance Indicators: Conceptual framework, design, methodology and preliminary results", *OECD Working Papers on Public Governance*, No. 59, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/95c2cef2-en>.
2. OECD (2022). Recommendation of the Council on the Governance of Infrastructure, OECD/LEGAL/0460. <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0460>.
3. OECD (2020). Survey on the Governance of Infrastructure. https://qdd.oecd.org/subject.aspx?Subject=GOV_INFRA.
4. Отич О. Теоретичні основи та європейський досвід формування інноваційної інфраструктури закладів вищої освіти. *Теоретичні основи та провідний зарубіжний досвід взаємодії вищої освіти та ринку праці в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України*: препринт (аналітичні матеріали) / Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич, Л. Червона, Г. Чорнойван, О. Ярошенко; за ред. Ю. Скиби. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2023. 142 с. С. 118-143. https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/Vzayemodiya-VO-ta-rynku-pratsi_IVO-2023-142p.pdf#page=119.
5. Отич О. Механізми розвитку інноваційної інфраструктури закладів вищої освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення. *Теоретичні основи і механізми взаємодії вищої освіти та ринку праці в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України*: монографія / Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич, Л. Червона, О. Ярошенко; за ред. Ю. Скиби. К.: Інститут вищої освіти НАПН України, 2024. С.92-106. <https://doi.org/10.31874/978-617-7486-43-4-2024>.
6. Отич О.М. Механізми розвитку інноваційної інфраструктури університетів у контексті аналізу сучасних європейських моделей партнерства в інноваційній сфері. *Національна наука і освіта в умовах війни РФ проти України та сучасних цивілізаційних викликів*: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 27 березня – 2 квітня 2024 року). / Упоряд.: Л.І. Ткаченко, В.М. Шульга. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. С. 106-110. https://iod.gov.ua/content/events/58/v-vseukrayinska-mizhgaluzeva--naukovo-praktichna-onlayn-konferenciya-nacionalna-nauka-i-osvita-v-umovah-viyni-rf-proti-ukrayini-ta-suchasnih-civilizaciynih-viklikiv_publications.pdf?1713769295.9606

О.М. Отич

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Леся Червона, кандидат філософських наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу взаємодії вищої освіти та ринку праці, Інститут вищої освіти НАПН України – керівник наукового завдання.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3036-3668>

Олександр Жабенко, кандидат наук з державного управління, учений секретар, старший науковий співробітник відділу взаємодії вищої освіти та ринку праці, Інститут вищої освіти НАПН України – виконавець наукового завдання.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5257-1743>

Володимир Ковтунець, кандидат фізико-математичних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу взаємодії вищої освіти та ринку праці, Інститут вищої освіти НАПН України – виконавець наукового завдання.
ORCID ID: [HTTPS://ORCID.ORG/0000-0001-9077-4867](https://orcid.org/0000-0001-9077-4867)

Олена Отич, доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу взаємодії вищої освіти та ринку праці, Інститут вищої освіти НАПН України – виконавець наукового завдання.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2686-2832>

Юрій Скиба, доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора з наукової роботи, головний науковий співробітник відділу взаємодії вищої освіти та ринку праці, Інститут вищої освіти НАПН України – науковий керівник - координатор наукового дослідження.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2238-8272>

Ольга Ярошенко, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, головний науковий співробітник відділу взаємодії вищої освіти та ринку праці, Інститут вищої освіти НАПН України – виконавець наукового завдання.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1555-0526>

Відділ взаємодії вищої освіти і ринку праці

**ПОНЯТТЄВО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АПАРАТ З
ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ:
СЛОВНИК
ПРЕПРИНТ**

**Л. Червона, О. Жабенко, В. Ковтунець, О. Отич,
Ю. Скиба, О. Ярошенко**

КИЇВ 2026